

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
HOSPODÁŘSKÁ FAKULTA

Studijní program: 6208 – Ekonomika a management

Studijní obor: Podniková ekonomika

**Analýza postavení a financování Krajské vědecké knihovny
v Liberci**

**Analysis of position and financing of the Research Library
in Liberec**

BP – PE – KFÚ – 2005 09

Vedoucí práce: Ing. Ivana Šimíková, Ph.D., Katedra financí a účetnictví

Konzultant: Ing. Hana Kuřová, Krajská vědecká knihovna v Liberci

Počet stran: 105

Datum odevzdání: 20. května 2005

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Hospodářská fakulta

Katedra financí a účetnictví

Akademický rok: 2004/2005

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

pro

Alenu CHOTĚBORSKOU

Program č. B 6208 Ekonomika a management

Obor č. 6208R085 Podniková ekonomika

Vedoucí katedry Vám ve smyslu zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a navazujících předpisů určuje tuto bakalářskou práci:

Název tématu:

Analýza postavení a financování Krajské vědecké knihovny v Liberci

Pokyny pro vypracování:

- 1) Úvod – stanovení cílu práce, metody
- 2) Teoretické aspekty financování veřejných statků s důrazem na oblast knihovnictví
- 3) Praktická analýza postavení a financování Krajské vědecké knihovny v Liberci
- 4) Závěr – rekapitulace cílů, shrnutí závěrů, doporučení

Rozsah grafických prací:

25 – 30 stran textu + nutné přílohy

Rozsah průvodní zprávy:

Seznam odborné literatury:

1. Peková, J.; Pilný, J.: Veřejná správa a finance veřejného sektoru. ASPI, Praha 2002
2. Duben, R.: Ekonomika veřejného sektoru: (některá teoretická východiska, formy a nástroje realizace činností ve veřejném sektoru). Vysoká škola ekonomická, Praha 2001
3. Krbová, J.: Vybrané obory kultury a masmédií: (organizace, právní prostředí a financování). Vysoká škola ekonomická, Praha 2002
4. Peková, J.; Pilný, J.: Veřejná správa a finance. Codex Bohemia, Praha 1998
5. Peková, J.: Veřejné finance: úvod do problematiky. Codex Bohemia, Praha 1999
6. Peková, J.: Veřejné finance: úvod do problematiky. 2. přeprac. vyd., ASPI, Praha 2001
7. Musgrave, R. A.: The Theory of Public Finance: A Study in Public Economy. McGrawHill, New York 1959
8. Bailey, S. J.: Local Government Economics: Principles and Practice. Macmillan, Hound mills 1999

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Ivana Šimíková, Ph.D.

Konzultant: Ing. Hana Kuřová

Termín zadání bakalářské práce: 31. října 2004

Termín odevzdání bakalářské práce: 20. května 2005

doc. Dr. Ing. Olga Hasprová
vedoucí katedry

prof. Ing. Jiří Kraft, CSc.
děkan Hospodářské fakulty

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Datum

20. května 2005

Podpis

Alena Chotěborská

PODĚKOVÁNÍ

Za ochotu, spolupráci, vstřícnost, cenné připomínky a věnovaný čas patří můj upřímný dík Ing. Ivaně Šimíkové, Ph.D., vedoucí bakalářské práce, a Ing. Haně Kuřové, ekonomické náměstkyni Krajské vědecké knihovny v Liberci.

Resumé

Práce je zaměřena na problematiku financování Krajské vědecké knihovny v Liberci. V roce 2000 přešly knihovny ze správy Ministerstva kultury ČR pod krajské úřady. Na základě tohoto rozhodnutí došlo v knihovnických zařízeních k mnoha změnám především v oblasti jejich hospodaření. Zřizovatelem krajských knihoven se tak stávají kraje, pro které knihovna každoročně sestavuje několik variant návrhu rozpočtu. Rozpočet musí být vyrovnaný a jeho tvoření musí přesně odpovídat požadavkům zřizovatele. Během let 2001 až 2004 dochází k postupnému zvyšování nákladových a výnosových položek KVKL, které jsou převážně způsobeny rostoucími tržními cenami a přibývajícími požadavky, jenž jsou na knihovnu kladeny. Knihovna tak každý rok doslova bojuje o potřebné finanční prostředky.

Summary

My bachelor degree work aims to financing of the Research Library in Liberec. In 2000 libraries started to be managed by regional offices instead of the Ministry of Culture of the Czech Republic. On the basis of this decision there are many changes in library`s work, especially changes in financial part. The establisher of regional libraries becomes the region. The library`s duty of the establisher is to prepare a few suggestions of the budget each year. The budget has to be well balanced and its form is according to the conditions of the establisher. During the years 2001 and 2004 expenses and incomes of the Research Library in Liberec slowly grow. This increase is caused by the growing market prices and by new requirements that are taxed. I may say that the Research Library in Liberec must fight for financial means that are necessary and this battle proceeds yearly.

KLÍČOVÁ SLOVA

KEY WORDS

dotace

grants

financování

financing

knihovna

library

kultura

culture

náklady

cost

příspěvek

contribution

rozpočet

budget

smíšený veřejný statek

mixed public goods

veřejný sektor

public sector

výnosy

returns

zřizovatel

establisher

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK	11
-----------------------------	-----------

SEZNAM GRAFŮ, SCHÉMAT A TABULEK	12
--	-----------

1. ÚVOD.....	15
---------------------	-----------

2. TEORETICKÉ ASPEKTY FINANCOVÁNÍ VEŘEJNÝCH STATKŮ S DŮRAZEM NA OBLAST KNIHOVNICTVÍ	16
--	-----------

2.1 Veřejný sektor	16
2.2 Veřejný statek	24
2.3 Smíšené veřejné statky	26
2.4 Financování příspěvkových organizací	28
2.4.1 Vymezení pojmu příspěvková organizace	30
2.4.2 Hospodaření příspěvkových organizací	31
2.4.2.1 Finanční vztah příspěvkové organizace k rozpočtu zřizovatele ..	34
2.4.3 Význam financování knihovnictví z pohledu kultury	36
2.5 Postavení knihoven v České republice	39
2.5.1 Vymezení pojmu knihovna	39
2.5.2 Systém knihoven v ČR	40
2.5.3 Krajské knihovny jako součást systému knihoven v ČR	43
3. PRAKTICKÁ ANALÝZA POSTAVENÍ A FINANCOVÁNÍ KRAJSKÉ VĚDECKÉ KNIHOVNY V LIBERCI	47

3.1 Historie Krajské vědecké knihovny v Liberci	47
3.2 Pozice Krajské vědecké knihovny v Liberci dle zřizovací listiny	48
3.2.1 Vymezení účelu a předmětu činnosti	48
3.2.2 Výkony, služby a práce produkované knihovnou v rámci doplňkové činnosti	49

3.2.3	Statutární orgán KVKL	49
3.2.4	Definice majetku KVKL dle zřizovací listiny	49
3.3	Analýza rozvahy Krajské vědecké knihovny v Liberci	51
3.3.1	Struktura aktiv KVKL	52
3.3.2	Složení pasiv KVKL	53
3.4	Analýza rozpočtu nákladů a výnosů Krajské vědecké knihovny v Liberci . .	54
3.4.1	Nákladová část rozpočtu KVKL	55
3.4.1.1	Mzdové podmínky a požadavky kladené na zaměstnance	58
3.4.1.2	Odpisy majetku a jejich umístění v nákladové části rozpočtu . . .	62
3.4.1.3	Náklady spojené s novou budovou	64
3.4.1.4	Finanční náklady na rozšíření knihovnického fondu	65
3.4.1.5	Analýza vybraných nákladových položek	67
3.4.2	Výnosová část rozpočtu KVKL	69
3.4.2.1	Výnosy z vlastní činnosti	72
3.4.2.2	Příspěvky a dotace na provoz KVKL	74
3.5	Shrnutí praktické části	76
4. ZÁVĚR		78
<hr/>		
LITERATURA		80
<hr/>		
PŘÍLOHY		
<hr/>		
Příloha č. 1: Obsah žádosti o poskytnutí dotace		82
Příloha č. 2: Veřejné knihovnické a informační služby		83
Příloha č. 3: Vymezení pojmu meziknihovní služby		84
Příloha č. 4: Zřizovací listina KVKL		85
Příloha č. 5: Odpisový plán KVKL		94
Příloha č. 6: Rozpočty KVKL na roky 2001 až 2005		95
Příloha č. 7: Přehled částek účtovaných za vlastní činnost		99
Příloha č. 8: Právo povinného výtisku		103
Příloha č. 9: Zvýšené sankční poplatky		105

SEZNAM ZKRATEK

A	aktiva
atd.	a tak dále
CD	kompaktní disk
ČR	Česká republika
D	poptávka
DHM	dlouhodobý hmotný majetek
DHNM	dlouhodobý hmotný a nehmotný majetek
DNM	dlouhodobý nehmotný majetek
Kč	koruna česká
KVKL	Krajská vědecká knihovna v Liberci
MC	mezní náklady
MK ČR	Ministerstvo kultury České republiky
např.	například
p	cena, poplatek
PHARE CBC	Pland and Hungary Action dor Restructuring of the Economy
Q	množství, počet
r.	rok
Sb.	sbírka
SMV a SMV	samostatné movité věci a soubory movitých věcí
SRN	Spolková republika Německo
tis.	tisíc
tzv.	tak zvaný

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 2.1	Poptávka po soukromém statku	19
Graf č. 2.2	Poptávka po veřejném statku	20
Graf č. 2.3	Neefektivnost soukromého sektoru při zabezpečení veřejných statků..	22
Graf č. 2.4	Tvorba ceny v soukromém sektoru na dokonale konkurenčním trhu . .	23
Graf č. 2.5	Vztah mezi počtem návštěvníků a kvalitou (efekt přetížení)	27
Graf č. 2.6	Vývojový trend počtu knihoven zřizovaných samosprávou a MK ČR v letech 1993 - 2002	43
Graf č. 3.1	Procentuální podíl jednotlivých druhů majetku na celkovém majetku KVKL v roce 2004 (v %)	51
Graf č. 3.2	Časová řada zachycující vývoj aktiv a pasiv KVKL v letech 2001 - 2005 (v tis. Kč)	52
Graf č. 3.3	Vývoj celkových nákladových a výnosových položek KVKL v letech 2001 - 2005 (v tis. Kč)	55
Graf č. 3.4	Přehled celkových nákladů KVKL v letech 2001 - 2005 (v tis. Kč)	56
Graf č. 3.5	Vývoj nejvýznamnějších nákladových položek rozpočtů KVKL v letech 2001 - 2005 (v tis. Kč)	57
Graf č. 3.6	Vývoj mzdových nákladů KVKL v letech 2001 - 2005 (v tis. Kč)	60
Graf č. 3.7	Vývojový trend mzdových nákladů dle podílu na celkových nákladech KVKL v letech 2001 - 2005 (v tis. Kč)	61
Graf č. 3.8	Vývoj odpisů DHNM KVKL v letech 2001 - 2005 (v tis. Kč)	62
Graf č. 3.9	Procentuální podíl odpisů DHNM KVKL dle podílu na celkových nákladech v letech 2001 - 2005 (v %)	62
Graf č. 3.10	Přehled nákladů vynaložených na opravy a udržování v letech 2001 - 2005 (v tis. Kč)	65
Graf č. 3.11	Náklady vynaložené na rozšíření knihovnického fondu KVKL v letech 2002 - 2004 (v Kč)	66
Graf č. 3.12	Vývoj nákladů na rozšíření knihovnického fondu KVKL dle podílu na celkových nákladech v letech 2002 - 2004 (v %)	66
Graf č. 3.13	Vývoj vybraných nákladových položek dle jejich podílu na celkových nákladech v letech 2002 - 2004 (v %)	66
Graf č. 3.14	Vývoj celkových výnosů KVKL v letech 2001 - 2005 (v tis. Kč)	70

Graf č. 3.15	Vývojová tendence výnosových položek KVKL v letech 2001 – 2005 (v tis. Kč)	71
Graf č. 3.16	Vývoj výnosů z vlastní činnosti KVKL v letech 2001 - 2005 (v tis. Kč) . .	72
Graf č. 3.17	Procentuální vývoj podílu výnosů z vlastní činnosti na celkových výnosech KVKL v letech 2001 - 2005 (v %)	73
Graf č. 3.18	Přehled příspěvků a dotací na provoz KVKL v letech 2001 - 2005 (v tis. Kč)	75

SEZNAM SCHÉMAT

Schéma č. 2.1	Smíšená ekonomika	24
Schéma č. 2.2	Klasifikace statku	26
Schéma č. 2.3	Finanční provázanost veřejného a soukromého sektoru v ekonomice	29
Schéma č. 2.4	Vztah mezi veřejným orgánem a zajišťovatelem smíšených veřejných statků	35
Schéma č. 2.5	Finanční prostředky určené k hospodaření knihovnických zařízení . .	39
Schéma č. 2.6	Postavení krajských knihoven v systému knihoven	44
Schéma č. 3.1	Kvalifikační znalosti a dovednosti knihovníků	59

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 2.1	Struktura knihoven dle jejich postavení v systému knihoven a obsahu činnosti	41
Tabulka č. 3.1	Přehled movitého a nemovitého majetku KVKL	50
Tabulka č. 3.2	Přehled jednotlivých položek aktiv KVKL v letech 2001 - 2004 (v tis. Kč)	53
Tabulka č. 3.3	Přehled jednotlivých položek pasiv KVKL v letech 2001 - 2004 (v tis. Kč)	54
Tabulka č. 3.4	Jednotlivé nákladové položky dle účetních tříd účtové osnovy pro příspěvkové organizace v letech 2001 - 2004 (v tis. Kč)	56

Tabulka č. 3.5	Výše nákladů použitých na nákup jednotlivých položek akvizice v letech 2002 – 2004 (v Kč)	67
Tabulka č. 3.6	Jednotlivé výnosové položky KVKL v letech 2001 - 2005 (v tis. Kč) . .	71

1. ÚVOD

Krajská vědecká knihovna v Liberci je institucí veřejného sektoru, který společně se soukromým sektorem tvoří národní hospodářství České republiky. Veřejný sektor je částí ekonomiky, která má svá specifika a zvláštnosti. Na definici veřejného sektoru včetně důvodu jeho existence, postavení v ekonomice, poskytovaných produktů a služeb se zaměřuji v teoretické části své práce. Větší pozornost bude věnována finančnímu úseku, jehož důležitost již vyznívá z názvu práce. Teoretickou část uzavírá kapitola vymezující postavení knihoven v České republice. Jelikož je liberecká knihovna knihovnou krajskou, jsou postavení a činnost krajských knihoven rozpracovány podrobněji. Náplní praktické části je kompletní specifikace krajské vědecké knihovny dle její zřizovací listiny. Dále je má pozornost věnována detailním rozpracováním rozpočtů za určitá léta. Jednotlivé kapitoly jsou rozčleněny nejen dle souhrnných nákladových a výnosových položek, ale také podle jednotlivých částí těchto účetních ukazatelů. Cílem mé bakalářské práce je zhodnotit finanční situaci Krajské vědecké knihovny a pokusit se navrhnout možná řešení, díky kterým by knihovna mohla získat více finančních prostředků.

Téma financování Krajské veřejné knihovny v Liberci jsem si vybrala z několika důvodů. Tím nejvýznamnějším je bezesporu fakt, že jsem studentkou. Tato skutečnost si pochopitelně vynucuje časté návštěvy takových institucí, jako jsou právě knihovny. Konkrétně Krajská vědecká knihovna v Liberci vzbuzuje obrovský obdiv svou moderní podobou, ovšem co se týče účelu, pro nějž byla vybudována, zde mé sympatie ubírají na velikosti. Po několikaletých zkušenostech zjišťuji, že se klienti potýkají s nemalými problémy, co se týče rozsahu knihovního fondu. Jistě, je důležité, aby byly informace či odpočinková literatura čerpány v příjemném prostředí, ovšem bezpochyby ne na úkor kvantity a kvality knih.

V práci použiji sekundárních dat z odborných literatur, zákonů a webových stránek, které jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Vybrané číselné údaje se staly náplní jednoduchých statistických metod, jako jsou tabulky a grafy, které svou přehledností pomáhají čtenáři k lepší orientaci. Obsahem grafů jsou analýzy časových řad, které jsou vždy podrobně porovnány a zhodnoceny.

2. TEORETICKÉ ASPEKTY FINANCOVÁNÍ VEŘEJNÝCH STATKŮ S DŮRAZEM NA OBLAST KNIHOVNICTVÍ

Oblast knihovnictví patří do veřejného sektoru. Veřejný sektor je významnou částí národního hospodářství každého státu. Ve své teoretické části se tedy zpočátku zaměřím na pojem „veřejný sektor“, na jeho funkce a jeho význam v ekonomice.

2.1 Veřejný sektor

Veřejný sektor lze obecně definovat jako sektor, jehož činnost není zaměřena na dosažení zisku. Spolu s privátním sektorem hraje důležitou roli v každém státu. Privátní sektor má opačnou vlastnost, tedy je sektorem ziskovým. Veřejný a privátní sektor se vzájemně podmiňují a doplňují. Nutno podotknout, že selhání privátního sektoru vede k rozvoji sektoru veřejného. Veřejný sektor se snaží eliminovat nedostatky a pochybení způsobené privátním sektorem. [1]

Úkolem veřejného sektoru je prostřednictvím státních zásahů zmírňovat ekonomické problémy způsobené tržním selháním. „Existence veřejného sektoru je zdůvodňována tržním selháním.“¹

Příčiny tržních selhání je možné rozdělit do tří skupin:

- mikroekonomické,
- makroekonomické,
- mimoekonomické. [3]

Selhání trhu je z mikroekonomického hlediska způsobeno vlivem deformace ceny a nekvalitních informací pro spotřebitele. Tím dochází k neefektivní alokaci zdrojů, což vede k nespravedlivému rozdělování důchodů a majetku. Nedojde-li k optimální alokaci zdrojů, není možné vyprodukovat v ekonomice maximální počet statků či statky s optimální strukturou. Tyto faktory vedou k nestabilitě hospodářství. Deformace ceny

¹ Peková, J., Pilný, J.: Veřejná správa a finance. Codex Bohemia, s. r. o., Praha 1998, ISBN 80-85963-85-X, str. 14.

může být zaviněna různými formami nedokonalé konkurence, kde se cena stává cenou monopolní, ale také existencí veřejných kolektivních statků² či existencí externalit³. [2], [3] Stabilita tržního systému státu souvisí s makroekonomickými příčinami tržního selhání. Zde mohu uvést především nestabilitu tempa ekonomického růstu, což zapříčiňuje kolísající míru nezaměstnanosti, ale také cenovou nestabilitu projevující se inflací.

Mimoekonomické příčiny selhání trhu se vyznačují především nespravedlivým rozdělením důchodů a majetku, jak je již pojednáno v odstavci pro příčiny mikroekonomické.

Veřejný sektor se tedy především snaží předcházet důsledkům tržního selhání. Pokud již k jakémukoli selhání trhu dojde, pak tyto následky řeší v duchu ekonomickém růstu a sociálního rozvoje státními zásahy. Funkce, úkoly a priority veřejného sektoru jsou stanoveny veřejnou politikou. [1]

Mezi základní funkce veřejného sektoru patří:

- zajistit potřebné veřejné statky⁴ ;
- pomoci vytvořit podmínky pro fungování privátního sektoru a zajistit produkci privátních statků v těch případech, kdy tržní sektor selhává;
- přispět k ekonomickému růstu, a to i vzděláním a zvyšováním kvalifikace pracovních sil;
- vytvořit podmínky pro zkvalitnění lidského života;
- dosáhnout větší spravedlnosti v rozdělování, umožnit i nižším příjmovým skupinám obyvatelstva růst spotřeby privátních statků;
- vytvořit podmínky pro růst zaměstnanosti jak v soukromém, tak ve veřejném sektoru. [1]

Funkce veřejného sektoru plní veřejná správa, která se člení na státní správu a územní samosprávu. „Územní samospráva je jedním ze základních principů a projevů

² Pojem veřejný kolektivní statek je vysvětlen v následujícím textu.

³ Externality jsou činností, která ovlivňuje pozitivně nebo negativně jiné subjekty, aniž za to musí platit nebo jsou za tuto činnost odškodňovány. Externality se objevují, když se soukromé náklady nebo přínosy nerovnají společenským nákladům nebo přínosům. [4]

⁴ Veřejný statek je obsah kapitoly 2.2.

demokratického společenského systému. Představuje svobodnou účast všech občanů státu na správě veřejných záležitostí.“⁵ Oblast knihovnictví, jež má **kulturní ráz**, spadá právě do kompetence územní samosprávy. Úkolem územních samospráv je rozhodovat o záležitostech institucí pod ně spadající. Centrální vláda přenesla potřebné kompetence na spravující kraj, město či obec. [3]

Veřejný sektor jako část národního hospodářství zabezpečuje **veřejné statky kolektivní spotřeby**⁶ pro obyvatelstvo. Tyto statky fungují na neziskovém principu. S tím souvisí financování veřejného sektoru, které se skládá z finančních prostředků soustředěných v rozpočtové soustavě, zejména v soustavě veřejných rozpočtů.

Velikost veřejného rozpočtu je ovlivněna především fungováním tržního systému, který působí na výkonnost ekonomiky každého státu. Jestliže je daný ekonomický rok úspěšný, získává státní pokladna prostřednictvím daní dostatečné finanční prostředky pro financování potřeb veřejného sektoru. „Velikost disponibilních finančních zdrojů rozpočtové soustavy na financování jednotlivých činností ve veřejném sektoru v určitém období je tedy limitujícím faktorem rozvoje veřejného sektoru.“⁷ Není ovšem překvapivou informací, že v případě veřejného sektoru dochází spíše k **ekonomické neefektivnosti**. Ta je způsobena rozdílnou podobou vstupních a výstupních cen sektoru. Zatímco vstupy do veřejného sektoru jsou nakupovány za ceny tržní, produkty tohoto sektoru za tržní ceny prodávány nejsou. Mluvím zde o veřejných statcích, které není možné prodávat za tržní ceny z toho důvodu, že zisk zde nepředstavuje hlavní cíl. Na téma financování veřejného rozpočtu s orientací na knihovnictví se blíže zaměřím v následujících částech své práce.

Veřejný sektor je sektorem zaměřeným na uspokojování potřeb zákazníků bez orientace na zisk, jak již bylo zmíněno. Hlavním cílem tedy není dosáhnout co nejvyššího zisku, ale především dopřát spotřebiteli co největšího užitku. Nutno dodat, že užitek každého z nás je velice individuální a obtížně kvantifikovatelný v peněžních jednotkách. V případě

⁵ Hamerníková, B.: Veřejné finance. Victoria Publishing, a. s., Praha 2003, ISBN 80-7187-050-1, str. 14.

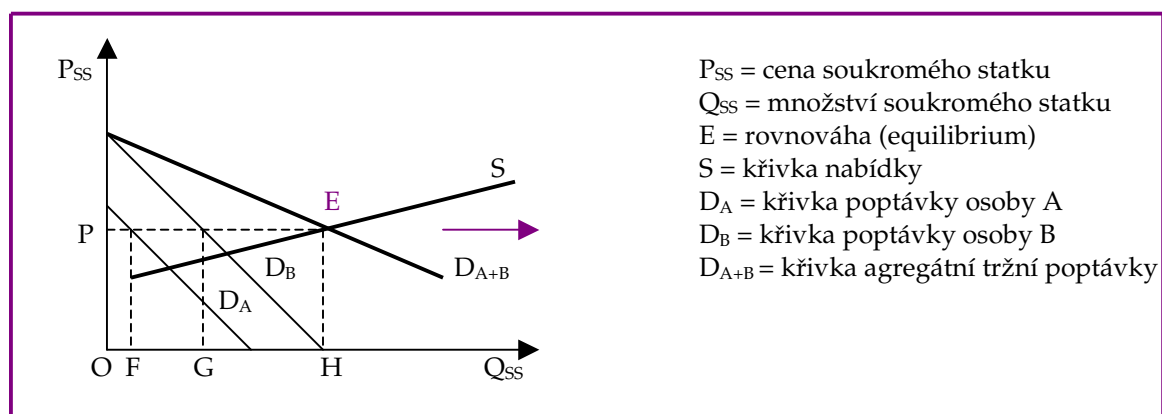
⁶ Charakteristika veřejných kolektivních statků je obsahem kapitoly 2.2.

⁷ Peková, J., Pilný, J.: Veřejná správa a finance. Codex Bohemia, s. r. o., Praha 1998, ISBN 80-85963-85-X, str. 14.

veřejného sektoru mluvím o neekvivalenci. **Neekvivalence** znamená, že neexistuje bezprostřední závislost mezi nákladem a užitek ze spotřeby. [1] Otázkou pro nás zůstává, jaký přínos realizuje spotřebitel při vynaložení určitého objemu nákladů. Náklad je v tomto případě představován výší daní občana.

První graf zachycuje trh soukromého statku. Křivky D_A a D_B jsou poptávky osob **A** a **B**. Křivka D_{A+B} je odvozena horizontálním součtem jednotlivých poptávek, takže je součtem množství, které za libovolnou cenu koupí osoba **A** a osoba **B**. Písmeno **S** označuje křivku nabídky a **E** je rovnováhou množství a ceny na daném soukromém trhu, kdy obě osoby nakoupí množství **H** za cenu **P**. Celkové množství **OH** je součtem nakoupeného množství osobou **A**, které tvoří úsečka **OF**, a osobou **B** tvořené úsečkou **OG**.

Graf č. 2.1: Poptávka po soukromém statku

Zdroj: Musgrave, R. A., Musgraevová, P. B.: Veřejné finance v teorii a praxi.

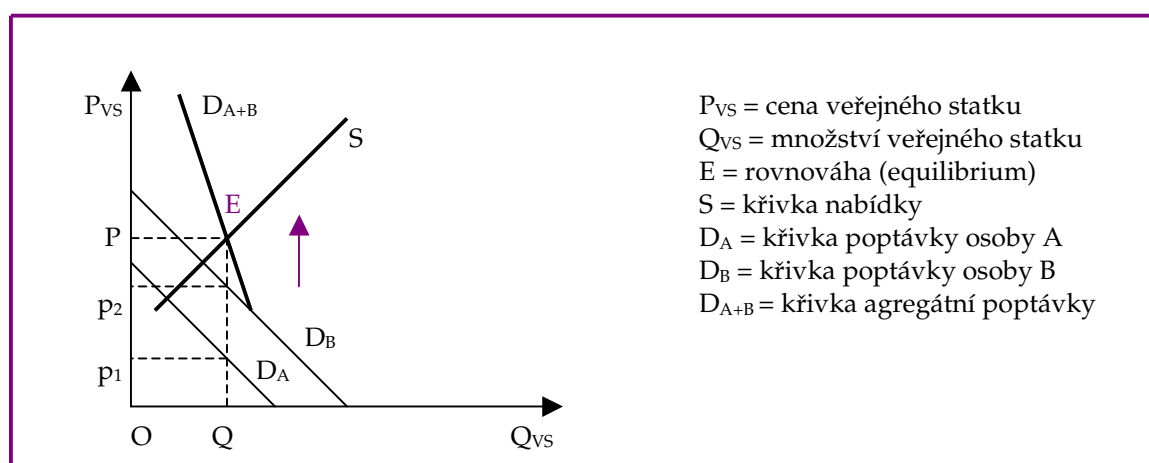
Management Press, Praha 1994, ISBN 80-85603-76-4, str. 42.

Z grafu soukromého statku vyplývá, že vertikální vzdálenost pod individuální poptávkovou křivkou odráží marginální užitek, který má daná osoba ze spotřeby soukromého statku. V bodě rovnováhy se tak marginální užitek osoby **A** ze spotřeby množství **OF**, tak marginální užitek osoby **B** ze spotřeby množství **OG** rovnají marginálním nákladům **HE**. Jedná se o efektivní řešení, jelikož marginální užitek se rovná marginálním nákladům každého spotřebitele. Při výrobě nižší produkce než je **OH** jsou jednotlivci ochotni zaplatit více, než je na pokrytí celkových nákladů zapotřebí. Při

zvýšené produkci by naopak došlo ke ztrátě efektivnosti, protože by marginální náklady převýšily marginální užitek.

Druhý graf ukazuje odpovídající charakteristiky pro veřejný statek. Označení poptávkových křivek a nabídkové křivky je shodné jako u soukromého sektoru. Rozhodující odlišnost od grafu soukromého statku je v tom, že poptávková křivka D_{A+B} je odvozena vertikálním součtem poptávky osoby **A** a poptávky osoby **B**. D_{A+B} ukazuje součet cen, které jsou osoby **A** a **B** ochotny zaplatit za jednotlivá množství daného statku. Z grafu vyplývá, že obě osoby spotřebovávají stejné množství a každý je ochoten zaplatit cenu, která se rovná jejich skutečnému hodnocení marginální jednotky daného statku. Osoba **A** je ochotna zaplatit cenu p_1 a osoba **B** p_2 . Nabídková křivka S vyjadřuje marginální náklady, které musejí **A** a **B** dohromady pokrýt pro různá množství statku.

Graf č. 2.2: Poptávka po veřejném statku

Zdroj: Musgrave, R. A., Musgraeveová, P. B.: Veřejné finance v teorii a praxi.

Management Press, Praha 1994, ISBN 80-85603-76-4, str. 42.

U grafu veřejného sektoru vertikální vzdálenost pod poptávkovou křivkou každého jedince opět zobrazuje marginální užitek plynoucí ze spotřeby statku. Protože osoba **A** i **B** spotřebovává stejné množství statku, je marginální užitek odvozený z libovolné úrovně nabídky dán vertikálním součtem individuálních marginálních užiteků. Equilibrium tudíž odráží rovnost mezi součtem marginálních užiteků a marginálních nákladů veřejného

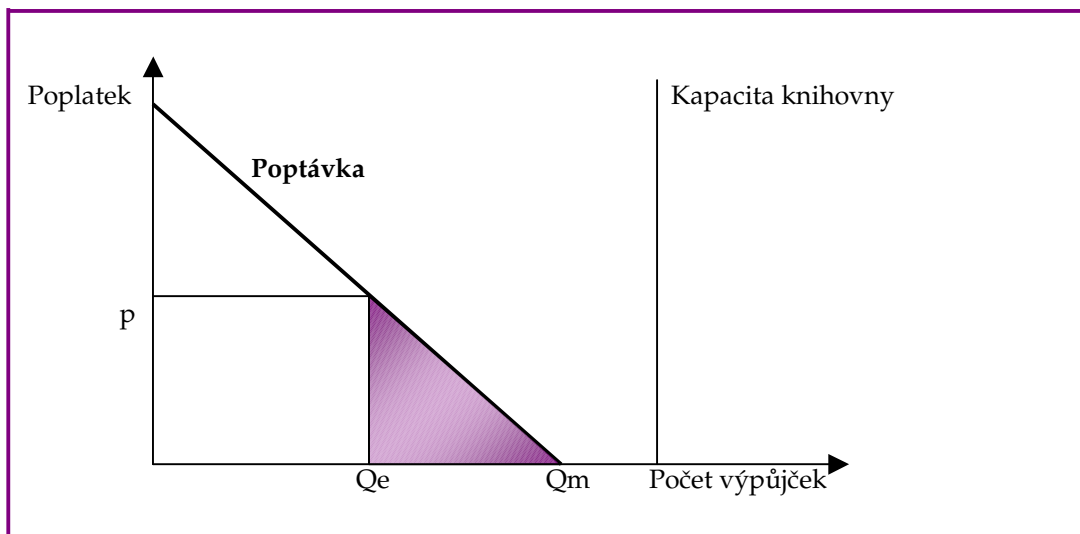
statku. Při nižší produkci než je **OQ** opět dochází k situaci, kdy součet marginálních užitek přesahuje náklady. Je-li produkováno méně, dochází ke ztrátám.

Veřejný sektor nevyvíjí dostatečný tlak na snižování nákladů, což způsobuje maximalizaci vstupů a vede k minimalizaci výstupů. Snadno se tak může stát, že zdroje na produkci veřejného sektoru jsou rozděleny neefektivně. Tato situace zapříčiňuje, že v některých případech jsou veřejné statky zajištěny soukromým sektorem, který je dokáže zajistit levněji. Soukromý sektor v některých situacích představuje pro sektor veřejný konkurenci. [2] V případě knihovnických zařízení jsou veřejné statky poskytovány za poplatek, díky kterým se osoba stává uživatelem knihovnických statků. Pokud by bylo poslán knihovny realizováno prostřednictvím soukromého sektoru, nebyla by zabezpečena optimální produkce a to z toho důvodu, že soukromý sektor by za své služby požadoval tržní ceny.

Knihovny vybírají každoročně v určité výši uživatelské poplatky, bez nichž se nelze stát uživatelem. Neplatící spotřebitele veřejných statků lze tedy vyloučit. Tím se ovšem sníží využití knihovnických služeb a určitý počet výpůjček se vůbec neuskuteční. Je nutné podotknout, že mezní náklady⁸ spotřeby jsou nulové. Poskytne-li tedy knihovna výpůjčku dalšímu platícímu uživateli, mezní náklady na tohoto nového uživatele jsou nulové. Tím vzniká ztráta z neuskutečněných výpůjček.

⁸ Mezní náklady popisují dodatečné náklady na výrobu jedné dodatečné jednotky výstupu. [4]

Graf č. 2.3: Neefektivnost soukromého sektoru při zabezpečení veřejných statků

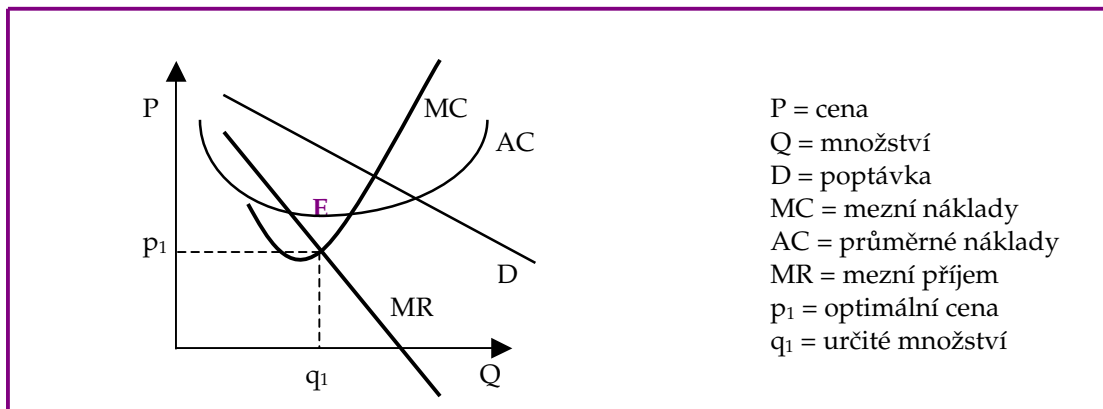
Zdroj: Hamerníková, B., Kubátová, K.: Veřejné finance – učebnice. Eurolex

Bohemia, s. r. o., Praha 2000, ISBN 80-902752-1-4, str. 80, vlastní úprava

Z uvedeného grafu vyplývá, že při výši poplatku p se realizuje Q_e výpůjček. Jelikož jsou mezní náklady pro majitele knihovny nulové, neuskuteční se v důsledku vybírání uživatelského poplatku $(Q_m - Q_e)$ výpůjček. Celková ztráta v důsledku existence poplatku je tedy rovna fialově znázorněnému trojúhelníku.

Pro kompletní porovnání jsem se rozhodla uvést také graf číslo 2.4, který zachycuje tvorbu ceny v soukromém sektoru. Bod E vyjadřuje maximalizaci zisku v dokonalé i nedokonalé konkurenci v soukromém sektoru, kde je nákup a prodej realizován prostřednictvím tržní ceny. Bod E dostáváme v místě protnutí mezních nákladů a mezních příjmů. Mezní náklady vždy protínají průměrné náklady v bodě minima a mezní příjmy jsou poloviční hodnotou poptávky.

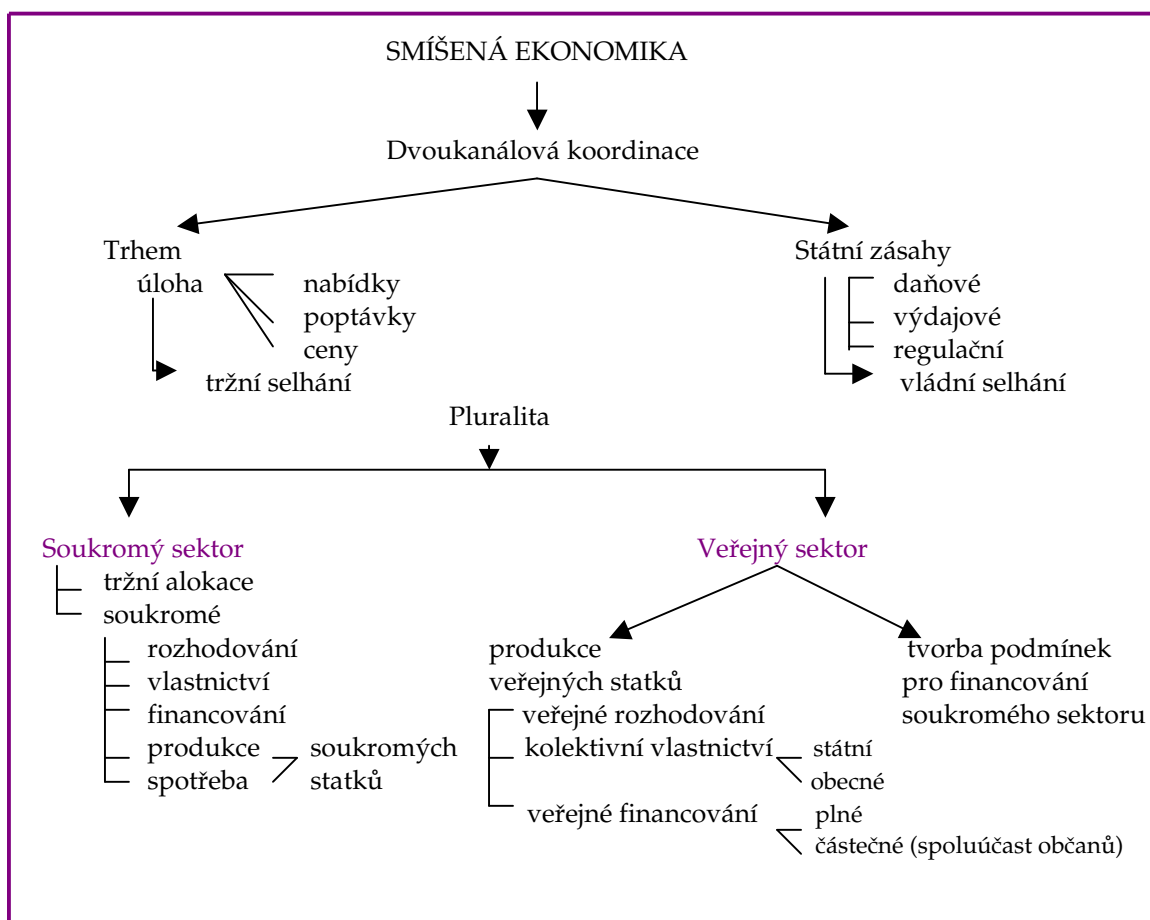
Graf č. 2.4: Tvorba ceny v soukromém sektoru na dokonale konkurenčním trhu

Zdroj: Samuelson, P. A., Nordhaus, W. D.: *Ekonomie*. Nakladatelství Svoboda, Praha 1991, ISBN 80-205-0192-4, str. 581.

Následující schéma zachycuje složení smíšené ekonomiky, která je tvořena trhem a státními zásahy. Ve smíšené ekonomice působí jak sektor soukromý, tak veřejný, jehož prostřednictvím jsou realizovány státní zásahy. Nejvýznamnější činností veřejného sektoru je produkce veřejných statků a vytváření podmínek pro financování soukromého sektoru. Činnost knihovny zde nalezneme na samém konci schématu. Knihovna produkuje veřejné statky, které jsou veřejně financovány. Na financování knihovnických služeb se ovšem částečně podílejí občané prostřednictvím uživatelských poplatků, tudíž zde mluvíme o jejich spoluúčasti na veřejném financování v rámci statků poskytovaných veřejným sektorem.

Schéma č. 2.1: **Smíšená ekonomika**

Zdroj: Peková, J., Pilný, J.: Veřejná správa a finance. Codex Bohema, s. r. o., Praha 1998, ISBN 80-85963-85-X str. 14.

2.2 Veřejný statek

Veřejné statky řadíme mezi služby, jenž jsou charakterické především tím, že slouží více či méně celé společnosti. Jedná se o služby, které neprochází trhem, jsou tedy nazývány **netržními statky**. O jejich zabezpečení se stará veřejná správa, kterou tvoří stát a územní samospráva.

Veřejné statky se vyznačují:

- **nedělitelností** spotřeby mezi jednotlivými uživateli,
- **nevylučitelností** ze spotřeby,

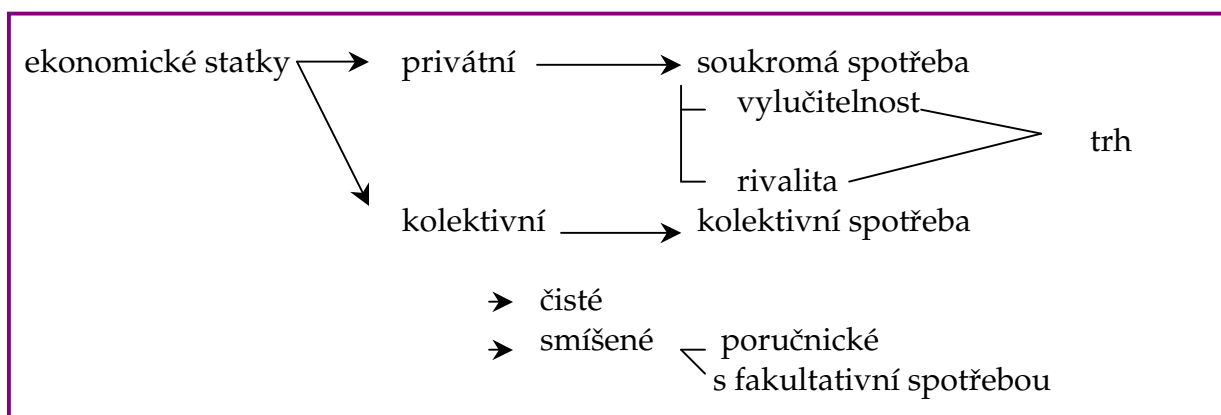
- **nesoutěživostí** spotřebitele,
- **nulovými mezními náklady** na spotřebu každého dalšího jedince. [1]

Pojem **nedělitelnost** spotřeby znamená, že nelze určit podíl jednotlivce na spotřebě daného veřejného statku. Dále platí, že jednotlivci nelze ve spotřebě zabránit a to i v případě, že za statky nechce platit. A právě nedělitelnost spotřeby vede k **nevylučitelnosti** ze spotřeby. Pokud by se veřejný sektor rozhodl zabránit spotřebiteli statek užít, tento zákrok by mohl vést k neúměrně vysokým nákladům, které by způsobily neefektivnost. Může se také stát, že je vylučitelnost ze spotřeby technicky neproveditelná. Neefektivnost a vysoké náklady nutí veřejný sektor, aby náklady na evidenci jeho spotřeby a vynucení platby byly financovány z daňových výnosů. Z těchto důvodů spotřebitelé nenacházejí žádné důvody, proč mezi sebou soupeřit, **nedochází** mezi nimi k **rivalitě**. Poslední charakteristikou veřejného statku je **nulový mezní náklad** na spotřebu každého dalšího jedince. Tato terminologie v podstatě vyjadřuje, že spotřeba jednoho uživatele neubírá možnost spotřebovat tuto službu uživatelem jiným. [1]

Veřejné statky jsou děleny na **čisté** a **smíšené**. Čisté a smíšené statky tvoří tzv. **statky kolektivní spotřeby**. Mezi čisté veřejné statky patří např. obrana státu či veřejná správa. V činnosti knihovnictví, již je věnována tato bakalářská práce, figurují smíšené veřejné statky, o kterých pojednává příští kapitola a kde jsou také podrobněji definovány.

Schéma na následující straně zachycuje klasifikaci statku. Spolu s již definovanými kolektivními statky je zde také vymezen statek privátní, který je spotřebován soukromě a tudíž je alokovan prostřednictvím trhu. Samozřejmě je pro něj charakteristická vylučitelnost ze spotřeby. Koupím-li si například chléb, mou porci nemohou jíst druzí. Z tohoto příkladu nesporně plyne také druhá charakteristika privátního statku, a tou je rivalita. Mám-li hlad, budu chtít další bochníky chleba.

Schéma č 2.2: Klasifikace statku

Zdroj: Peková, J., Pilný, J.: Veřejná správa a finance. Codex Bohemia, s. r. o., Praha 1998, ISBN 80-85963-85-X, str. 30.

2.3 Smíšené veřejné statky

Hlavním znakem veřejných statků smíšených je **dělitelnost kvantity**. Je tedy možné poměrně přesně určit podíl jednotlivce na celkové spotřebě. Eventuálně lze tuto spotřebu ocenit, stejně tak, jako lze stanovit uživatelský poplatek za jednotku spotřeby. [2]

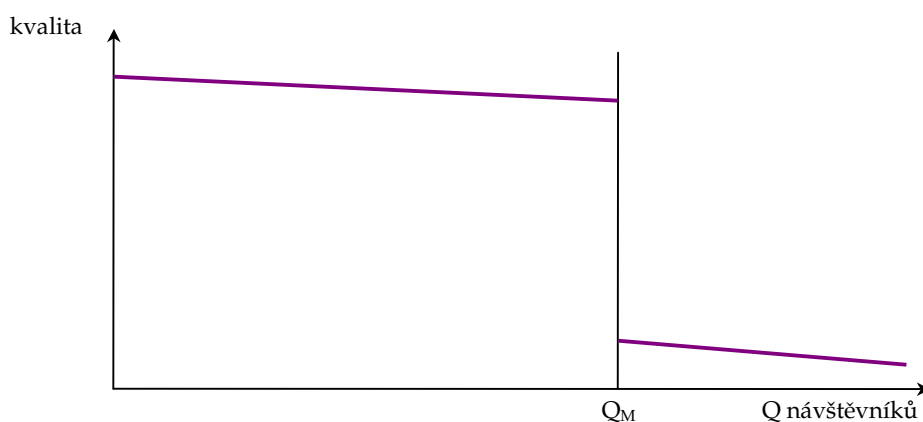
Spotřeba smíšených veřejných statků je dělena na **fakultativní** a **příkázanou**. Fakultativní spotřeba umožňuje spotřebiteli samostatně se rozhodnout o tom, zda bude daný veřejný statek využívat či nikoli. Využívání knihovnických služeb je tedy řazena mezi smíšené veřejné statky fakultativní spotřeby. Zatímco příkázaná spotřeba, která obsahuje tzv. upřednostněné veřejné statky, je spotřebou nezávislou na rozhodnutí uživatele. Užívání upřednostněných veřejných statků je příkázáno státem, respektive zákonem. Zde mohou uvést např. povinnou školní docházku. [1]

Smíšený kolektivní statek je charakterizován, jak jsem již zmínila v prvním odstavci této kapitoly, dělitelností své spotřebované kvantity, jenž je rozdělena mezi individuální spotřebitele. Zcela shodně významným rysem smíšených kolektivních statků je „nedělitelnost“ kvality. Hrozí zde ovšem možnost **efektu přetížení**, který způsobuje, že výsledná kvalita na jednotlivce klesá. „Efekt přetížení (návalu) vzniká s růstem

spotřebované kvantitě tohoto statku a většinou spočívá v poklesu kvality.⁹ Přiblížení těchto vlastností smíšeného veřejného statku je zcela názorné právě na příkladu knihovny. Spotřebovaná kvantita je měřena počtem vstupů (návštěvníků) a je dělitelná, ovšem kvalita je vázána na zařízení, osvětlení, prostory pro rozmístění knih, měla by tedy mít nedělitelný charakter. [5], [8]

Následující graf zachycuje vztah počtu spotřebitelů a kvality. Pomocí jeho deskripce se pokusím vysvětlit použité uvozovky ve spojení „nedělitelnost“ kvality. Při výkladu schématu stále vycházím z klasické situace v knihovnických zařízeních. Uvedené křivky napovídají, že s rostoucím počtem návštěvníků knihovny klesá kvalita statku zcela nepatrně. Po dosažení určitého „kritického“ počtu uživatelů (Q_M) dochází k výraznému poklesu poskytované kvality. Je tedy skutečností, že kvalita veřejného statku není zcela nedělitelná, ovšem její dělitelnost je do určitého počtu spotřebitelů skutečně nepatrná.

Graf č. 2.5: Vztah mezi počtem návštěvníků a kvalitou (efekt přetížení)

Zdroj: vlastní provedení

Smíšené veřejné statky jsou občanům poskytovány za uživatelský poplatek¹⁰. To platí především pro smíšené veřejné statky fakultativní spotřeby. Uživatelský poplatek je

⁹ Hamerníková, B., Kubátová, K.: Veřejné finance – učebnice. Eurolex Bohemia, s. r. o., Praha 2000, ISBN 80-902752-1-4, str. 71.

¹⁰ Poplatek je dobrovolný, ekvivalentní a účelový. Jedná se o cenu za službu či zboží, které poskytuje veřejný sektor.

určován cenou daného statku a to z toho důvodu, že smíšené veřejné statky neprocházejí trhem.

„Pro zabezpečování veřejných statků pro občany zřizují jednotlivé orgány veřejné správy většinou neziskové organizace, které hospodaří na neziskovém principu.“¹¹ Knihovny jsou řazeny mezi organizace příspěvkové, které spolu s obecně prospěšnými společnostmi tvoří výčet neziskových organizací v ČR. Nezisková organizace je definována jako organizace, jenž není založena za účelem podnikání a dosahování zisku. Jejím úkolem je sloužit veřejně prospěšným cílům, zabezpečovat veřejné statky a uspokojovat potřeby svých klientů. V některých případech se nezisková organizace může dostat do postavení organizace ziskové. Stane se tak, vykazuje-li organizace ve svém hospodaření zisk. Tento hospodářský výsledek musí ovšem organizace použít na financování účelů, pro které byla zřízena. Nemůže tedy se svými zisky nakládat dle svého rozhodnutí či potřeby. [1]

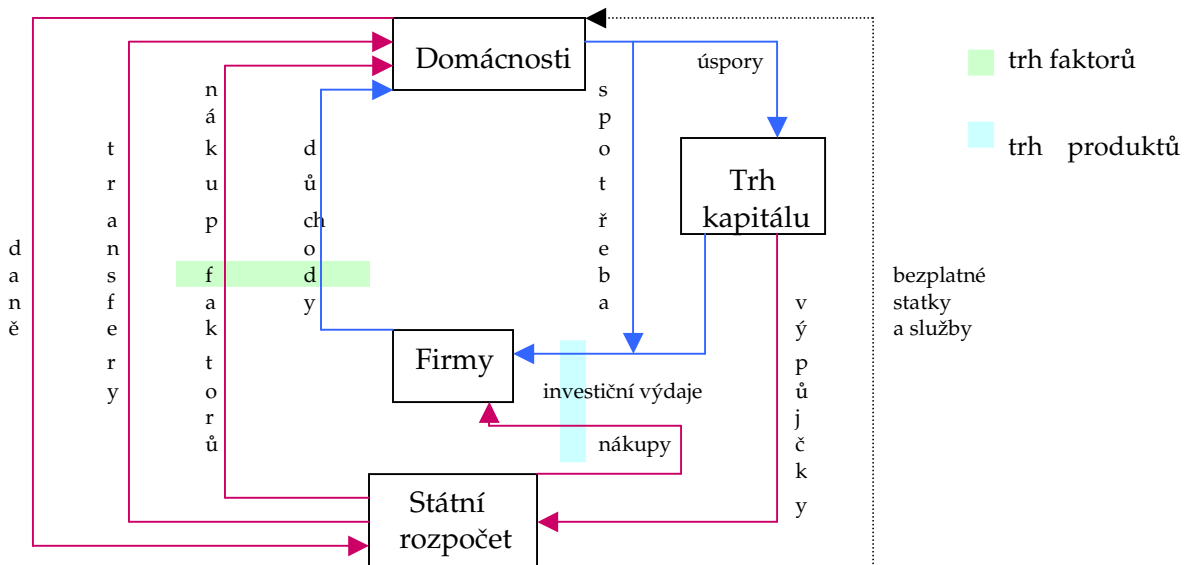
2.4 Financování příspěvkových organizací

Obecní či krajské knihovny působí v rámci jednotlivých krajů a obcí České republiky. Knihovny nejčastěji hospodaří jako příspěvkové organizace.

Pro základní nastínění provázanosti finanční sféry národního hospodářství, který je složen jak ze soukromého, tak z veřejného sektoru, použiji následující schéma, jehož autory jsou manželé Musgraveovi.

¹¹ Peková, J., Pilný, J.: Veřejná správa a finance. Codex Bohemia, s. r. o., Praha 1998, ISBN 80-85963-85-X, str. 33.

Schéma č. 2.3: Finanční provázanost veřejného a soukromého sektoru v ekonomice

Zdroj: Musgrave, R. A., Musgraeveová, P. B.: Veřejné finance v teorii a praxi.

Management Press, Praha 1994, ISBN 80-85603-76-4, str. 15.

Schéma zachycující finanční provázanost veřejného a soukromého sektoru v ekonomice naznačuje toky příjmů a výdajů, stejně tak faktorů a produktů. Základem celé provázanosti je postavení domácností, firem, státu, respektive jeho rozpočtu, a trhu kapitálu. Jedná-li se o toky výdajů a důchodů, je nezbytné tyto toky odlišit z pohledu soukromého a veřejného sektoru.

Soukromý sektor je tvořen domácnostmi jako vlastníky faktorů, firmami, které tyto faktory nakupují, a výčet uzavírá trh kapitálu. Pro lepší orientaci ve schématu jsem pro označení soukromého sektoru zvýraznila čáry modrou barvou. Do soukromého koloběhu jsou řazeny důchody, které plynou od firem do domácností za poskytnutí tržních faktorů (práce, půda, kapitál). Domácnosti část svých důchodů uspoří, tento díl důchodu plyne do kapitálového trhu, druhou část spotřebuje, utratí ji za produkty. Ze zmíněných úspor od domácností jsou prostřednictvím trhu kapitálu financovány investiční výdaje firem. Uvnitř schématu je tedy zjednodušeně nastíněn chod soukromého sektoru.

Veřejný sektor je tvořen zcela shodnými subjekty národního hospodářství, ovšem neméně důležitou roli zde také hraje stát se svým státním rozpočtem¹². Pro přehlednost a odlišení od soukromého sektoru jsou toky veřejného sektoru vyznačeny barvou červenou. Počáteční provázanost je téměř shodná se sektorem soukromým. Stát zde také vystupuje jako nákupce faktorů od domácností. Stejný zájem o nákup produktů má stát od soukromých firem. Dalším úkolem státu je poskytovat domácnostem tzv. transfery¹³ a bezplatné veřejné statky a služby, které jsou převážně financovány prostřednictvím daní a ve schématu jsou vyznačeny čárkovaně. Příjmy plynoucí do státního rozpočtu od domácností jsou získávány právě v podobě již zmíněných daní. Další variantou příjmů jsou výpůjčky státu od kapitálového trhu. Knihovna je v uvedeném schématu zachycena pod postavením státního rozpočtu. Své finanční prostředky získává v podobě příspěvků od kraje a dotací od Ministerstva kultury ČR. Tyto příspěvky a dotace poskytuje knihovnám stát z peněz obdržených od daňových poplatníků. Domácnostem poskytuje veřejné statky, za které si účtuje uživatelské poplatky, a od firem získává za finanční úplatu výrobky a služby.

Z nesporné provázanosti soukromého a veřejného sektoru lze vyvodit, že jednání veřejného sektoru se výrazně odráží v cenovém systému, stejně tak v různých opatřeních státu, ale také v reakcích všech hospodářských subjektů.

2.4.1 Vymezení pojmu příspěvková organizace

V zákonných úpravách ČR spadají knihovny pod tzv. příspěvkové organizace. Co to tedy vlastně je příspěvková organizace? Příspěvková organizace patří mezi neziskové organizace, nezabývá se tedy podnikatelskou činností a většinou poskytuje služby v oblasti školství, zdravotnictví, státní správy, obrany a bezpečnosti.

¹² Za plnění státního rozpočtu odpovídá vláda Poslanecké sněmovně. Vláda předkládá Poslanecké sněmovně po skončení pololetí zprávu, v níž hodnotí vývoj ekonomiky a plnění státního rozpočtu. [11]

¹³ Transfery jsou vládní platby jednotlivým občanům, které nejsou podmíněny žádnými protislužbami. Příkladem jsou platby sociálního zabezpečení a pojištění v nezaměstnanosti. Účelem transferových plateb obvykle bývá snaha o docílení změny v rozdělování důchodu, jež by napomáhala sociálně slabým skupinám. [4]

2.4.2 Hospodaření příspěvkových organizací

Hospodaření příspěvkových organizací se řídí Zákonem č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů. Dle tohoto zákona hospodaří příspěvková organizace s těmito finančními prostředky získanými:

- **hlavní činností,**
- **z rozpočtu zřizovatele,**
 - ze státního rozpočtu,
 - z prostředků obce nebo okresního úřadu,
- **z jiné činnosti,**
- **z vlastních fondů,**
- **z příspěvků a darů** od fyzických a právnických osob,
- **s peněžitými prostředky** poskytnutými **ze zahraničí.**

Pod pojmem hlavní činnost si lze představit již zmíněné účtované poplatky za členství v knihovně či v jiné instituci, kopírovací služby, poplatky za možnost přístupu na Internet. Financování z rozpočtu zřizovatele je zcela názorně vysvětleno již ve výše uvedeném výčtu a jeho hlubším rozpracováním se zabývají následující kapitoly. V případě knihovny zahrnuje jiná činnost další služby, které je organizace této povahy schopna nabídnout. Jsou to například pronajímání volných bytových a nebytových prostor. Povinností příspěvkové organizace je, aby sledovala svou hlavní a jinou činnost odděleně. Fondy jsou příspěvkovými organizacemi tvořeny pouze v případě, že dojde ke zlepšenému hospodářskému výsledku¹⁴. Získané finanční prostředky je organizace oprávněna přidělit dle stanovených zásad do fondů. Úplnou samozřejmostí je v případě příspěvkových organizací a institucí jako je knihovna poskytování příspěvků a darů. Co se týče peněžních prostředků poskytnutých ze zahraničí, ty závisí pouze na vyvíjených aktivitách samotné organizace. [1]

Příspěvková organizace se při svém hospodaření řídí svým rozpočtem, který musí být po zahrnutí příspěvku státního rozpočtu nebo odvodu do státního rozpočtu sestaven jako

¹⁴ Zlepšený hospodářský výsledek je definován jako rozdíl mezi plánovaným a skutečným hospodářským výsledkem. Lze ho dosáhnout úsporou vlastních provozních nákladů či překročením plánovaných výkonů.

vyrovnaný. Tento rozpočet může zahrnovat pouze náklady a výnosy související jen se službami, které organizace poskytuje a které jsou náplní její hlavní činnosti. [11]

Při plnění rozpočtu je příspěvková organizace povinna s rozpočtovými prostředky nakládat tak, aby dosahovala maximálních příjmů. Nezbytné také je, aby byly úkoly hrazené z veřejných prostředků plněny co nejhospodárněji. Rozpočtové prostředky pochopitelně musí být využívány efektivně a jen k účelům, k nimž jsou určeny. Pro příspěvkové organizace také platí, že úhrady, ke kterým se organizace zaváže v běžném roce, nesmí překračovat její rozpočet na tento rok. Organizace nemá možnost čerpat prostředky nad výši rozpočtu, proto musí respektovat závazné ukazatele v souladu s věcným plněním rozpočtu. Ke splnění těchto požadavků slouží **rozpočtové limity**¹⁵, které jsou v případě příspěvkových organizací stanoveny zřizovatelem. [2]

Pouze připomínám, že instituce a organizace poskytující veřejné statky patří do nevýrobní sféry, tudíž jsou jejich potřeby kryty z vytvořeného národního důchodu. Jejich prostřednictvím plní stát své funkce určené společnosti. Samozřejmostí jsou také výkony úkolů realizovatelných za nižší cenu, než jsou příjmy z nich plynoucí, či výkony zcela bezplatné. Kromě své hlavní činnosti vzniklé na základě souhlasu zřizovatele, jejímž hlavním cílem není dosažení zisku, je příspěvková organizace oprávněna provozovat tzv. hospodářskou činnost. [2] Ovšem vlastní hospodářská činnost je zákonem zcela vyloučena, nebo omezena, což je právě situace příspěvkových organizací.

Příspěvkové organizaci je dovoleno provozovat jinou činnost mimo svoji činnost hlavní za předpokladu, že k výdajům na tuto činnost nepoužije prostředky zřizovatele a výsledky z této činnosti použije opět pro svou hlavní činnost. Pokud se organizace ovšem rozhodne jinou činnost vykonávat, musí být její předmět a rozsah doplněn do zřizovací listiny před jejím započítáním. Prostředky získané **vlastní činností** mohou být použity na:

- krytí potřeb investičního i neinvestičního charakteru,
- odměňování pracovníků podle zvláštního předpisu,
- sdružování prostředků,

¹⁵ Rozpočtovým limitem se rozumí v průběhu rozpočtového roku stanovená výše výdajů, do které je na základě oznámení limitu výdajů bance možné čerpat peněžní prostředky z výdajových účtů státního rozpočtu. [11]

- rozvoj vlastní činnosti. [1]

„Příspěvkové organizace musí při plnění svých úkolů dodržovat plánované finanční vztahy k rozpočtu svého zřizovatele.“¹⁶ Od svého zřizovatele může organizace získat peněžní prostředky v podobě **příspěvku** či **dotace**. Příspěvky jsou zřizovatelem poskytovány k úhradě provozní činnosti organizace včetně výdajů na opravy a údržbu pouze v tom případě, že není organizace schopna tyto náklady uhradit z vlastních příjmů. Zřizovatel má také právo stanovit podmínky pro čerpání příspěvku. Příspěvek je organizaci poskytnut pouze za podmínky, že realizuje rozsah a kvalitu činnosti, pro kterou byla zřízena. Dle potřeb organizace může zřizovatel poskytnout také dotaci na investice. [1] Ovšem v souvislosti s neustálým růstem cen je zřejmé, že příspěvky tohoto typu jsou nedostatečné a většinou pouze kryjí náklady na provoz nemovitosti a náklady na mzdy.

Jedním z prostředků, se kterým příspěvková organizace hospodaří, jsou peněžní **fondy**. Do vlastních fondů může ze zákona rozdělovat zlepšený hospodářský výsledek a to jen v tom případě, že již byl uhrazen případně vzniklý zhoršený hospodářský výsledek¹⁷ předchozího roku či let. Tvorbu fondu musí opět schválit zřizovatel.

Příspěvková organizace tvoří tyto peněžní fondy:

- rezervní fond,
- fond reprodukce majetku¹⁸,
- fond odměn,
- fond kulturních a sociálních potřeb.

Rezervní fond je tvořen z již uvedeného zlepšeného hospodářského výsledku, z přijatých peněžitých darů, či z peněžitých prostředků ze zahraničí. Fond odměn je taktéž tvořen ze zlepšeného hospodářského výsledku a hradí případné překročení prostředků určených na platy zaměstnanců. Posledním fondem je fond kulturních a sociálních potřeb, který je určen na odměny, náhrady mzdy, stipendia atd.

¹⁶ Peková, J., Pilný, J.: Veřejná správa a finance. Codex Bohemia, s. r. o., Praha 1998, ISBN 80-85963-85-X, str. 174.

¹⁷ Zhoršený hospodářský výsledek značí, že příspěvková organizace běžném roce hospodařila se ztrátou.

¹⁸ Podmínky tvoření fondu reprodukce majetku jsou široce rozepsány v rozpočtových pravidlech, §58.

Pokud dojde k situaci, že příspěvková organizace není schopna po obdržení veškerých právem přiznaným financí uhradit veškeré své náklady, je oprávněna přijímat úvěry a půjčky na investice i na provozní výdaje, je-li zajištěna jejich návratnost. [2]

V soukromých podnicích dochází k situacím, že náklady převyšují výnosy a firma se dostává do ztrátového postavení. Ve veřejném sektoru se podobné okolnosti řeší pomocí finančních **prostředků** v rozpočtu **nezajištěných**. Potřebné finance má příspěvková organizace možnost získat pomocí hospodárnějšího provedení jiných úkolů, odsunutím či omezením méně významného úkolu. Dále může využít své fondy. Lze také usilovat o zvýšení výnosů a v krajním případě žádat o zvýšení příspěvku na svou činnost. Je ovšem všeobecně známo, že žádanější metodou je hospodárnost, než-li zvýšení finančních prostředků ke spotřebě. [2]

2.4.2.1 Finanční vztah příspěvkové organizace k rozpočtu zřizovatele

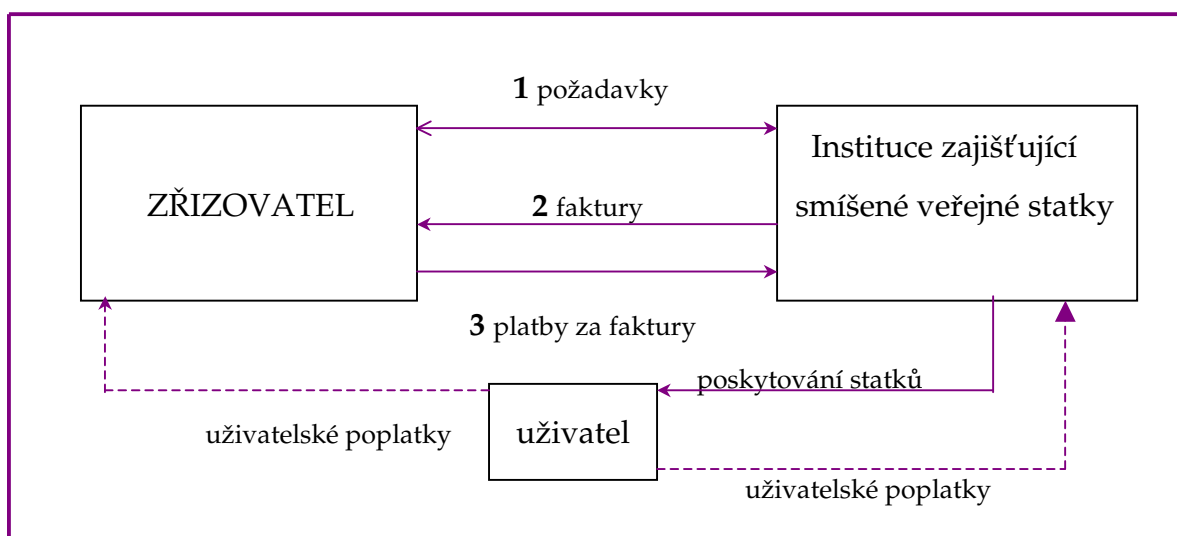
K zabezpečování veřejných statků zřizují ústřední orgány již zmíněné příspěvkové organizace, jejichž úkolem je hospodařit s finančními prostředky získanými od svého zřizovatele. Finanční vztahy mezi příspěvkovou organizací a zřizovatelem jsou stanoveny těmito ukazateli:

- příspěvek na provoz z rozpočtu zřizovatele nebo odvod z provozu rozpočtu zřizovatele,
- individuální a systémové dotace na financování programů a akcí,
- návratná finanční výpomoc,
- odvod z odpisů. [11]

Příspěvek na provoz z rozpočtu zřizovatele je stanoven v případě, kdy rozpočtované náklady bez příspěvku rozpočtu překračují výnosy. Naproti tomu odvod z provozu je zřizovatelem stanoven, překročí-li rozpočtované výnosy náklady. Druhou položkou jsou dotace, které budou obsahem následující části. Návratná finanční výpomoc slouží k úhradě zhoršeného hospodářského výsledku. Tato výpomoc musí být ovšem vrácena do konce rozpočtového roku, ve kterém měl být zhoršení hospodářský výsledek uhrazen. Co se týče odvodů z odpisů, ty jsou realizovány tehdy, omezuje-li se plánovitě činnost organizace. [1]

Následné schéma popisuje finanční toky mezi subjektem veřejné správy (zřizovatelem), institucí poskytující veřejné statky, již je v tomto případě knihovna, a jejich uživatelem. V případě knihovny je uživatelem veřejného statku čtenář platící uživatelské poplatky. Prvním uvedeným vztahem vznikajícím mezi zřizovatelem a veřejnou institucí jsou požadavky. Požadavky představují nároky zřizovatele, jak má určená organizace nakládat s vloženými peněžními prostředky. Jejich funkce je ovšem oboustranná, a to z toho důvodu, že pro udržování a rozvíjení činnosti instituce je nezbytné klást nároky také ze strany veřejného subjektu. Podnik zajišťující veřejné statky logicky předává zřizovateli faktury, jehož povinností je v rámci finanční provázanosti předkládané faktury hradit. Uživatel jako osoba, pro jejíž potřeby jsou veřejné statky zajišťovány, je povinen odvádět tzv. uživatelské poplatky. Směr uživatelských poplatků ke zřizovateli je vyznačen přerušovaně, a to proto, že ve skutečnosti jsou tyto poplatky přijímány přímo veřejnou institucí. Za pomoci zmíněné finanční provázanosti ovšem dochází k tomu, že o veškerých příjmech nerozhoduje sama instituce, nýbrž její zřizovatel. Z této příčiny plynou uživatelské poplatky přerušovanou čarou také do rozpočtu instituce zajišťující veřejné statky.

Schéma č. 2.4 : Vztah mezi veřejným orgánem a zajišťovatelem smíšených veřejných statků

Zdroj: Peková, J.: Finance územní samosprávy. Victoria Publishing, a. s., Praha 1995, ISBN 80-7187-024-2, str. 224.

Hlubší souvislosti mezi zřizovatelem a institucí poskytující veřejné statky, tedy knihovnou, budou z faktického pohledu vysvětleny a zhodnoceny v praktické části.

Stane-li se, že organizace realizuje zisk, je také odveden na účet zřizovatele.

2.4.3 Význam financování knihovnictví z pohledu kultury

Pod druhou položkou, která je jedním z finančních prostředků příspěvkové organizace, jsou uvedeny finanční prostředky získané z rozpočtu zřizovatele, respektive prostředky ze státního rozpočtu. Úkolem těchto prostředků je finančně zajišťovat a umožňovat rozvoj knihovnických zařízení.

„V nejširším pojetí je kultura smíšený kolektivní statek, na jehož spotřebě má kulturně vyspělý stát zájem, avšak jeho skladbu a výši přímo neurčuje.“¹⁹ Peněžní prostředky ze státního rozpočtu představují pro vybrané instituce účelový příspěvek na svou činnost a na rozvoj materiálně technické základny. Na rozdíl od tohoto účelového příspěvku plní regionální příspěvky funkci trvalých příjmů.

Výdaje určené pro kulturní oblast se dělí na prostředky získané z centrálních zdrojů a na prostředky ze zdrojů místních.

Co se týče finančních prostředků ze zdrojů centrálních, v činnosti knihovnické je mezi jinými rozhodující právě **Ministerstvo kultury** České republiky se svým rozpočtem. Centrálním zdrojem pro knihovny se také může stát státní rozpočet, který je oprávněn samostatně, což znamená bez návaznosti na Ministerstvo kultury ČR, poskytnout v některých případech určité instituci účelovou dotaci. V praxi se tak většinou jedná o finanční prostředky poskytnuté jiným ministerstvem než MK ČR. Ovšem není to častá situace, finance knihovnám plynou spíše přes Ministerstvo kultury.

Kulturní rozvoj určitého územního obvodu a uspokojení potřeb občanů zřizováním a správou kulturních zařízení zabezpečují prostředky z místních zdrojů. Financování

¹⁹ Peková, J., Pilný, J.: Veřejná správa a finance. Codex Bohemia, s. r. o., Praha 1998, ISBN 80-85963-85-X, str. 260.

kultury v tomto případě nezávisí jen na objemu disponibilních finančních prostředků, ale mnohdy na zcela subjektivních aspektech. Mezi tyto subjektivní aspekty lze zařadit například vztahy zastupitelů a dané instituce, politickou orientaci představitelů veřejné instituce, či postavení organizace v kulturních podmínkách celé oblasti. [2] Z těchto vět plyne pro veřejné organizace fakt, že peněžní prostředky, které pro svou činnost potřebují, nejsou poskytovány automaticky. Existuje zde řada úkolů a překážek, se kterými se představitelé těchto institucí potýkají a které je nutno řešit pro získání co nejvyššího finančního obnosu. V praktické části mé práce se pokusím tyto finanční obtíže příspěvkových organizací, konkrétně knihoven, přiblížit.

Jedním z posledních dosud nezmíněných finančních zdrojů příspěvkových organizací jsou **dotace**, které jsou ministerstvem či státním rozpočtem přidělovány pomocí účelových dotací pod tzv. **granty**. „Pro stanovení prioritních oblastí poskytování dotací si Ministerstvo kultury ČR vyžádá stanovisko Ústřední knihovnické rady, kterou samo zřídí, vydá její stanovy a jednací řád. Vláda dále nařízením stanoví pravidla poskytování dotací. Vláda zejména určí za jakých podmínek, v jaké výši a v jakých lhůtách budou dotace poskytovány.“²⁰ Pro získání dotace vyhláší Ministerstvo kultury ČR vždy do 31. října kalendářního roku prostřednictvím tisku a informačního systému výběrové dotační řízení pro následující rozpočtový rok. Žádost²¹ v rámci projektu o poskytnutí dotace se podává vždy písemně do 10. ledna kalendářního roku, v němž má být dotace poskytnuta. Dotace může být poskytnuta do výše 70 % rozpočtovaných nákladů na realizaci projektu. [13]

Provozovateli knihovny mohou být z peněžních prostředků státního rozpočtu, státních finančních aktiv nebo Národního fondu poskytnuty účelově určené dotace zejména na:

- projekty vědy a výzkumu,
- nové technologie,
- podporu propojení knihoven v síti,
- zpracování informačních pramenů do elektronické podoby a jejich zpřístupnění,

²⁰ Zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb, § 15, odstavec 2, 3.

²¹ Obsah žádosti o poskytnutí dotace je předmětem přílohy č. 1.

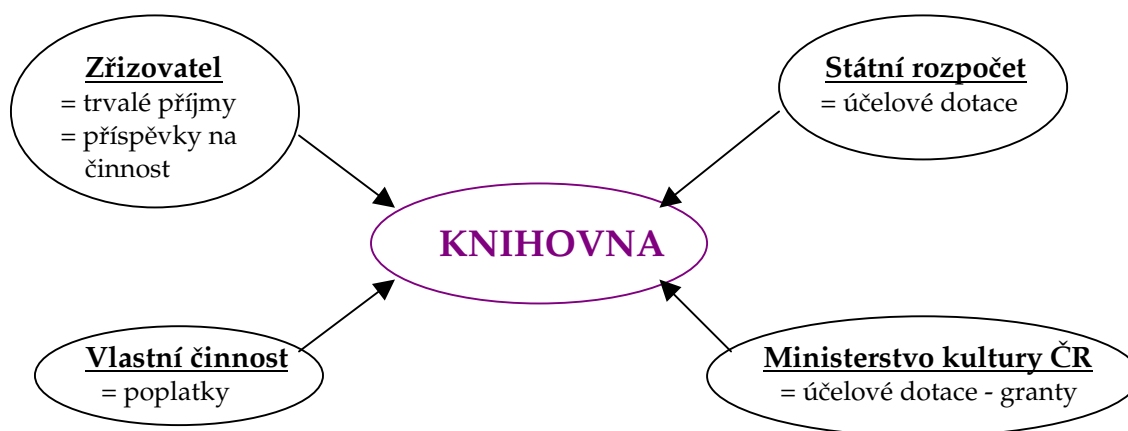
- doplnění knihovního fondu,
- ochranu knihovního fondu před nepříznivými vlivy prostředí, atd.²²

Dotace může být v České republice poskytnuta pouze provozovateli knihovny zapsané do evidence knihoven. Další podmínkou je, že tento provozovatel nesmí mít ke dni podání žádosti o dotaci splatné závazky ve vztahu ke státnímu rozpočtu, státním fondům či k rozpočtu územního samosprávného celku. Také nesmí mít žádné závazky pojistného na veřejné zdravotní pojištění a sociálního zabezpečení, stejně tak jako příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. [13]

Pomocí schématu číslo 2.5 se pokusím o shrnutí financování knihoven z teoretického pohledu. Z předcházejícího textu vyplývá, že na finančních prostředcích institucí jakou je knihovna, se podílí především zřizovatel. Od svého zřizovatele získává knihovna finanční prostředky v podobě příspěvku na svou činnost a na provoz. Dále financování knihovny sdílí také státní rozpočet, prostřednictvím účelových dotací, a Ministerstva kultury ČR, od něž knihovny získávají tzv. granty. Knihovny jsou oprávněny taktéž provozovat svou vlastní činnost, na jejíž užitou podobu se více zaměřím v praktické části mé práce.

²² Zbylý výčet možností účelově určených dotací je podrobně popsán v Nařízení vlády č. 288/2002 Sb., kterým se stanoví pravidla poskytování dotací na podporu knihoven.

Schéma č. 2.5: Finanční prostředky určené k hospodaření knihovnických zařízení

Zdroj: vlastní provedení

2.5 Postavení knihoven v České republice

Závěrečnou částí teoretického celku mé bakalářské práce bude podrobnější určení knihovny, především se zaměřím na postavení a funkci knihoven krajských. Na obsáhlejší popis krajských knihoven se orientuji především z toho důvodu, že Krajská vědecká knihovna v Liberci je taktéž krajskou knihovnou, jak již napovídá její název. Dalším nezanedbatelným důvodem tohoto mého zaměření je, že veškeré materiály a podklady v části praktické vycházejí z činnosti a fungování mnou zvolené Krajské vědecké knihovny.

2.5.1 Vymezení pojmu knihovna

Motto: „Veřejná knihovna je místní branou do světa vědomostí a základním předpokladem celoživotního vzdělávání, nezávislého rozhodování a kulturního rozvoje jednotlivců i společenských skupin.“²³

²³ Gill. P. a kol.: Služby veřejných knihoven. Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR, Praha 2002, ISBN 80-85851-14-8, str. 11.

Knihovna je dle knihovního zákona zařízení, v němž jsou způsobem zaručujícím rovný přístup všem bez rozdílu poskytovány veřejné knihovnické a informační služby. Toto zařízení musí být zapsáno v evidenci knihoven vedenou Ministerstvem kultury ČR a nejedná se o knihovny provozované na základě živnostenského oprávnění. [6]

Definice, která lépe vystihuje poslání a činnosti knihovny zní:

Veřejná knihovna je organizace zřízená, podporovaná a dotovaná společností, a to buď prostřednictvím místní, regionální či státní správy nebo jinou formou společenské organizace. Úkolem knihovny je zajišťovat přístup k vědě, informacím a uměleckým dílům prostřednictvím různých zdrojů a poskytovaných služeb. Knihovnické zařízení je přístupné všem členům společnosti stejně, bez ohledu na rasu, národnost, věk, pohlaví, náboženství či jinou odlišnost. [10]

2.5.2 Systém knihoven v ČR

Dle zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb ze dne 29. června 2001 dělíme knihovny do tří typů dle jejich zřizovatele. Na vrcholu celé pyramidy v systému knihoven České republiky stojí Národní knihovna ČR. Dále to jsou Knihovna a tiskárna pro nevidomé K. E. Macana a Moravská zemská knihovna v Brně. Zřizovatelem těchto uvedených knihoven je Ministerstvo kultury ČR. Druhou složkou jsou knihovny zřízené příslušným orgánem kraje, tzv. krajské knihovny, mezi něž patří právě Krajská vědecká knihovna v Liberci. Dále jsou v pořadí základní knihovny, které jsou zřízeny příslušným orgánem obce, většinou obecním úřadem, a výčet uzavírají knihovny specializované. [6]

Tabulka č. 2.1 : **Struktura knihoven dle jejich postavení v systému knihoven a obsahu činnosti** [6]

Knihovna dle zřizovatele	Postavení	Náplň činnosti
Národní knihovna ČR	centrum systému knihoven	<ul style="list-style-type: none"> ▪ metodicky řídí výkon regionálních funkcí a vyhodnocuje jejich plnění ▪ univerzální knihovní fond ▪ doplněné specializované fondy ▪ konzervační fond a historický fond ▪ koordinační, odborné, informační, vzdělávací, analytické, výzkumné, standardizační, metodické a poradenské činnosti
Knihovna a tiskárna pro nevidomé K. E. Macana		<ul style="list-style-type: none"> ▪ univerzální knihovní fond ▪ konzervační fond a historický fond
Moravská zemská knihovna v Brně	Krajská knihovna v Jihomoravském kraji	<ul style="list-style-type: none"> ▪ univerzální knihovní fond ▪ doplněné specializované fondy ▪ konzervační a historický fond
Krajská knihovna	<ul style="list-style-type: none"> ▪ plní a koordinuje dodržování regionálních funkcí ▪ spolupracuje s Národní knihovnou a ostatními knihovnami 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ univerzální knihovní fond ▪ doplněné specializované fondy ▪ konzervační a historický fond ▪ koordinační, odborné, informační, vzdělávací, analytické, výzkumné, metodické a poradenské činnosti
Základní knihovna		<ul style="list-style-type: none"> ▪ univerzální knihovní fond ▪ doplněné specializované fondy ▪ informační, kulturní a vzdělávací činnosti
Specializovaná knihovna	spolupracuje s Národní knihovnou a ostatními knihovnami	<ul style="list-style-type: none"> ▪ specializovaný knihovní fond ▪ koordinační, odborné, informační, vzdělávací, analytické, výzkumné, metodické a poradenské činnosti

Zdroj: Zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb, vlastní provedení.

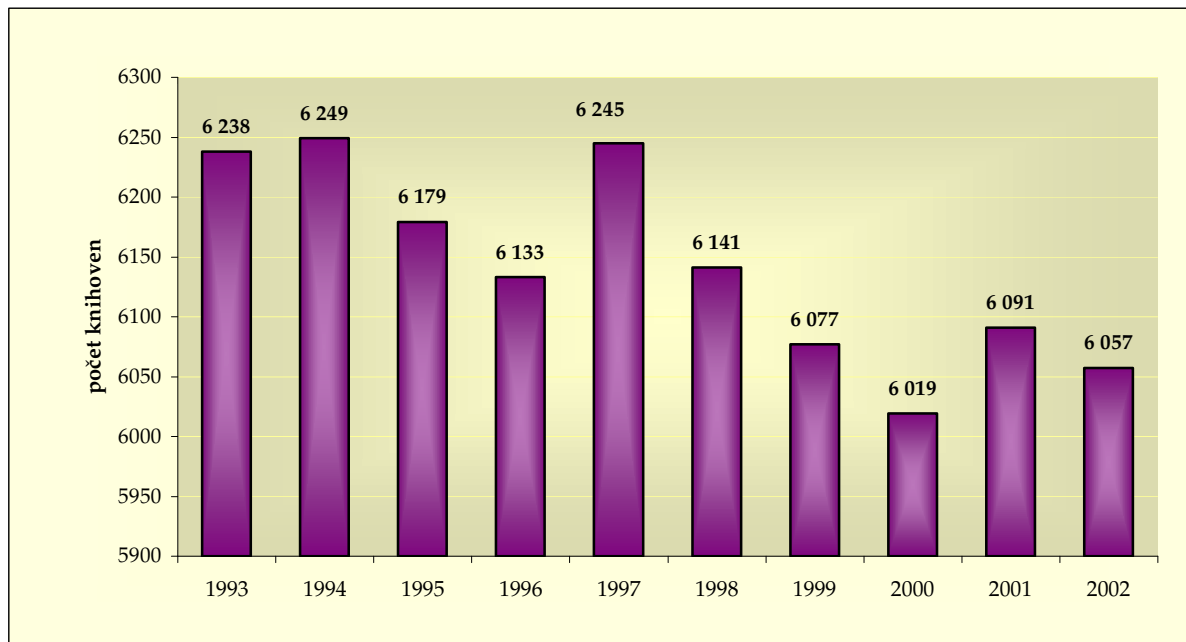
Evidenci všech knihoven vede již zmíněné Ministerstvo kultury. Do této evidence jsou zapisovány veškeré knihovny poskytující veřejné knihovnické a informační služby²⁴ a jedná se o veřejnosti přístupný informační systém. Návrh na zápis do evidence podává provozovatel dané knihovny. Zápis je podmíněn zákonem stanoveným předpokladem, který vyžaduje, aby knihovnické zařízení zaručilo všem rovným přístup.

²⁴ Popis veřejných knihovnických a informačních služeb je blíže obsažen v příloze č. 2.

Provozovatel má kromě povinnosti podat návrh na zápis do evidence knihoven také za úkol vést evidenci knihovního fondu. Za účelem shody mezi evidenční a skutečnou podobou knihovního fondu musí provozovatel knihovny provádět revize fondu dle počtu svých dokumentů. Pravidelnost revize je dána přímo knihovním zákonem. Mezi další úkoly provozovatele patří vydání knihovního řádu, kde jsou stanoveny podrobnosti poskytování knihovnických a informačních služeb. Vydaný knihovní řád se připojuje již ke zmíněnému návrhu na zápis do evidence knihoven.

Graf na následující straně ukazuje vývojový trend počtu knihoven zřízených samosprávou a Ministerstvem kultury ČR během let 1993 až 2002. Z uvedených hodnot lze vypočítat téměř ustavičný pokles v počtu zřizovaných knihoven. Klesající tendence ovšem není příliš markantní a s neustále rostoucími finančními požadavky na činnost a rozvoj knihovnických zařízení navíc není tento trend ani zdaleka překvapující. K nejmarkantnějšímu poklesu došlo v roce 2000, a to z původních 6 238 knihoven v roce 1993 na 6 019 v roce 2000.. Tento jev lze vysvětlit přechodem některých věcí, práv a závazků z majetku České republiky do majetku krajů, který nastal na základě Zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb. Na tento zákon dále navazuje rozhodnutí č. 10 648 z roku 2001 vydané Ministerstvem kultury ČR, dle kterého se knihovny staly příspěvkovými organizacemi. Dnešní otázkou pouze zůstává, zda budou knihovny ve stále nižším počtu i do budoucna schopny uspokojit nároky veškerých svých klientů v dostatečné kvalitě a kvantitě.

Graf č. 2.6: Vývojový trend počtu knihoven zřizovaných samosprávou a Ministerstvem kultury ČR v letech 1993 - 2002

Zdroj: Kubíček, J.: Knihovny současnosti 2004. Sdružení knihoven ČR, Brno 2004, ISBN 80-86249-30-1, str. 59.

2.5.3 Krajské knihovny jako součást systému knihoven ČR

„Regionální funkce knihoven vycházejí z účelné dělby práce a koordinace odborných činností knihoven. Zaručují občanům dostupnost veřejných knihovnických a informačních služeb ve všech místech České republiky a přispívají k vyrovnání rozdílů v kvalitě těchto služeb obyvatelům měst a malých obcí. Proto je nutné, aby byl jejich výkon celostátně koordinován.“²⁵

Krajské knihovny tvoří z pohledu zřizovatele druhou složku v systému knihoven našeho státu. Jejich význam a podíl na poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb je dosti významná.

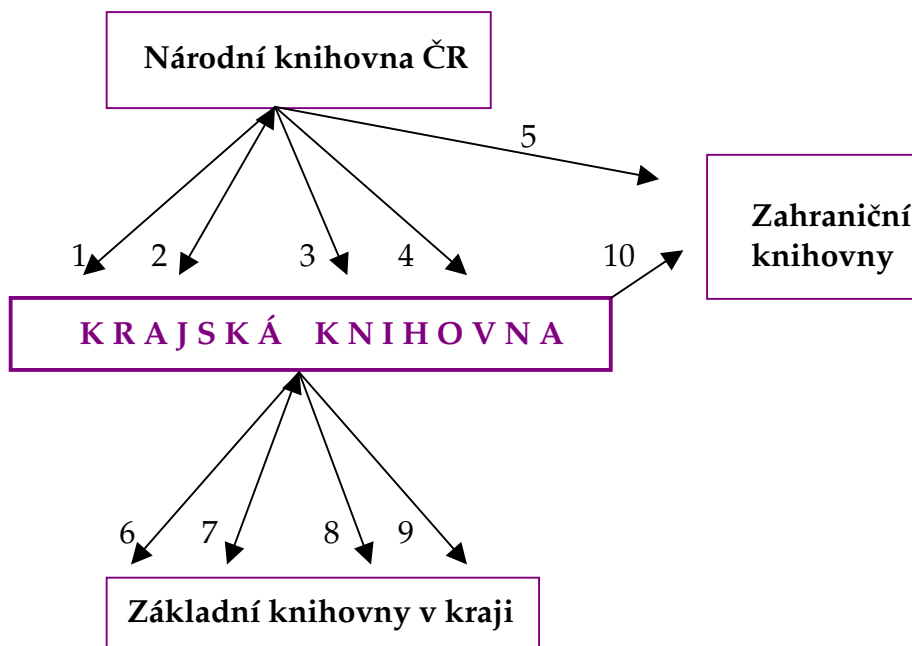
²⁵ Metodický pokyn Ministerstva kultury k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území České republiky.

V rámci své činnosti krajská knihovna:

- **spolupracuje s Národní knihovnou** při zpracování národní bibliografie a při zpracování souborného katalogu,
- **zpracovává a zpřístupňuje regionální informační databáze a zabezpečuje koordinaci krajského bibliografického systému,**
- **je krajským centrem meziknihovních ²⁶služeb,**
- **spolupracuje s knihovnami v kraji** při zavádění nových technologií v oblasti zajištění veřejných knihovnických a informačních služeb. [6]

Následující schéma zachycuje postavení krajské knihovny v systému knihoven ČR. Provázanost jednotlivých knihoven je popsána v textu pod schématem.

Schéma č. 2.6: Postavení krajské knihovny v systému knihoven

Zdroj: vlastní provedení

²⁶ Meziknihovní služby jsou obsahem knihovnického zákona a jejich podrobnou charakteristiku uvádím v příloze č. 3.

Schéma číslo 2.6 popisuje postavení a funkci krajské knihovny v systému knihoven ČR. Pro zjednodušení a přehlednost jsem do schématu vybrala pouze Národní knihovnu jako centrum systému všech knihoven a zástupce knihoven zřízených Ministerstvem kultury ČR. Pak zde nesmí chybět krajská knihovna, jejímuž postavení je tato kapitola věnována a nakonec knihovny základní, jejichž zřizovatelem je příslušný orgán obce daného kraje. Seznam uzavírají zahraniční knihovny, které se v rámci mezinárodních výměn podílejí na funkcích našich knihoven.

Mezi úkoly Národní knihovny ČR patří zpracovávat formou souborného katalogu evidenci knihovnických dokumentů v knihovnických fondech knihoven na území České republiky, kterou zpřístupňuje knihovnám (**šipka 1**). Centrum systému spolupracuje s krajskými knihovnami při zpracování národní bibliografie a při zpracování již zmíněného souborného katalogu, pod **šipkou s číslem 2**. Nemalou povinností Národní knihovny ČR je také zastupovat knihovny systému knihoven při jednání s kolektivními správci autorských práv (**šipka 3**). **Šipka s číslem 4** značí funkci Národní knihovny ČR jako národního centra meziknihovnických služeb. V neposlední řadě plní funkci národního centra mezinárodní výměny oficiálních publikací. Tuto činnost značí **šipka číslo 5**.

Šipky s čísly 6 až 10 zahrnují povinnosti krajské knihovny v rámci systému knihoven ČR. Pod **číslem 6** je ukryta skutečnost, že krajská knihovna je centrem meziknihovnických služeb. Mezi krajskou knihovnou a ostatními knihovnami v kraji dochází ke spolupráci při zavádění nových technologií v oblasti zajištění veřejných knihovnických a informačních služeb (**šipka 7**). Dále krajská knihovna plní a koordinuje plnění regionálních funkcí vybraných základních knihoven v kraji (**šipka 8**). Krajská knihovna má povinnost být centrem poradenských, vzdělávacích a technických služeb pro knihovny všech typů (**šipka 9**). Poslední funkcí je spolupráce s zahraničními knihovnami, pod **číslem 10**, kde dochází k výměně publikací z fondu zahraniční produkce.

Cílem zřízení krajských knihoven je především zajištění dostupnosti veřejných knihovnických a informačních služeb ve všech místech České republiky. Pro návštěvníky knihovny určité oblasti tento cíl představuje zejména zaručení shodných veřejných statků. Záměrem tedy je vyrovnávat rozdíly v úrovni poskytovaných služeb a vyhýbat se

výskytu rozdílné kvality. Neméně důležitým úmyslem je zabezpečit účelnou dělbu práce a koordinaci odborných činností v kraji. Krajské knihovny se dále také snaží o efektivní využití poskytnutých finančních prostředků, což je jejich povinností přímo dle zákona. Mezi své velmi podstatné funkce řadí i průběžné aktualizace knihovního fondu knihoven provozovaných obcemi a udržení odborného standardu služeb v knihovnách kraje. Knihovnická zařízení stále usilují také o neustálý kvalifikační růst svých pracovníků. [14]

Pro splnění regionální funkce jsou krajským knihovnám poskytovány finanční prostředky z rozpočtu kraje. Tyto prostředky jsou určeny pouze na činnosti vymezené ve smlouvě o přenesení regionální funkce²⁷. Výši finančních prostředků navrhuje každoročně sama krajská knihovna ve spolupráci s příslušným orgánem kraje. [14]

²⁷ Zákon č. 257/2001 Sb., § 11, odst. 4: Smlouva o přenesení regionálních funkcí na vybrané základní knihovny musí mít písemnou formu.

3. PRAKTICKÁ ANALÝZA POSTAVENÍ A FINANCOVÁNÍ KRAJSKÉ VĚDECKÉ KNIHOVNY V LIBERCI

3.1 Historie Krajské vědecké knihovny v Liberci

První liberecká knihovna byla založena v roce 1759 děkanem P. A. Kopschem. Ovšem první česká knihovna byla v Liberci otevřena roku 1863 při spolku Česká beseda. Ke konci 19. století zásluhou narůstajícího vlivu německého jazyka na našem území vznikla Deutsche Volksbibliothek, která byla založena libereckým učitelským spolkem. Roku 1901 byla Deutsche Volksbibliothek převzata jako knihovna městská. Po dlouholetém vlivu německým okupantů a několika stěhování je v r. 1945 zřízena Státní studijní knihovna v Liberci, která o dva roky později získává právo povinného výtisku. Nemilou událostí pro knihovnické zařízení Liberecka byl rozsáhlý požár, který roku 1954 zničil 80% veškerých fondů. O čtyři roky později dochází ke sloučení Státní studijní knihovny v Liberci a Krajské lidové knihovny Václava Kopeckého. Po Sametové revoluci se liberecká knihovna opět stává státní vědeckou knihovnou. V roce 1995 ztrácí právo povinného výtisku na knihy²⁸.

Základní kámen ke stavbě nové knihovny v Rumjancevově ulici byl položen v roce 1997. Stavba byla dokončena po třech letech. Pro veřejnost je však Krajská vědecká knihovna v Liberci otevřena až od roku 2001. Tato stavba vznikla jako stavba smíření pod záštitou prezidentů Václava Havla a Romana Herzoga.

Kromě české vlády na ni přispěly též vláda SRN, Česko-německý fond budoucnosti, švýcarský kanton St. Gallen a Evropská unie v rámci projektu Phare CBC. [15]

Dnes plní Krajská vědecká knihovna v Liberci funkci veřejné městské knihovny. Významně přispívá ke zvyšování odborné úrovně a k rozvoji všeobecné vzdělanosti a kultury v celém libereckém regionu. Nemalý význam má také univerzitní vědecká knihovna, která je součástí knihovny.

²⁸ Vymezení pojmu povinný výtisk je přílohou č. 7.

3.2 Pozice Krajské vědecké knihovny v Liberci dle zřizovací listiny

Krajská vědecká knihovna v Liberci se na základě zákona č. 157/2000 Sb., o přechodu některých věcí, práv a závazků z majetku České republiky do majetku krajů a dle rozhodnutí č. 10 468/2001 vydaného Ministerstvem kultury ČR stala státní příspěvkovou organizací Libereckého kraje. Do této doby bylo zřizovatelem KVKL Ministerstvo kultury ČR.

Zřizovací listina²⁹, kterou schvaluje zastupitelstvo Libereckého kraje, vymezuje mimo jiné účel a předmět činnosti knihovny, statutární orgán, majetek včetně majetkových práv a povinností, finanční hospodaření KVKL³⁰.

3.2.1 Vymezení účelu a předmětu činnosti

Předmět a účel vymezení činnosti krajských knihoven jako takových je součástí náplně tabulky o struktuře knihoven dle jejich postavení v systému knihoven a obsahu činnosti, která zahrnuje jednotlivé knihovny dle jejich zřizovatele včetně jejich postavení v systému knihoven a náplně činnosti. Mimo funkce krajské knihovny plní KVKL také dle svých možností v místě svého sídla funkci knihovny základní. Pro KVKL tedy platí, že se jedná o veřejnou organizaci, která vede univerzální fondy. Nezbytnou aktivitou jsou činnosti koordinační, odborné, informační, vzdělávací, analytické, výzkumné, metodické a poradenské. Zároveň s těmito činnostmi je KVKL střediskem knihovnických, bibliografických, informačních, vzdělávacích a kulturních služeb pro území celého Libereckého kraje. Jelikož je knihovna institucí veřejného zájmu, musí být přímo ze zákona zaručeno právo občanů na informace a na rovný a neomezený přístup. Povinností a činností má KVKL mnoho. Jednou z těchto činností, kterou bych nechtěla opomenout, je plnění regionální funkce a poradenských činností určených pro vybrané základní knihovny v kraji. Zbývající vymezení účelu a předmětu činnosti jsou uvedeny pod článkem III ve zřizovací listině, která je přílohou mé práce.

²⁹ Zřizovací listina tvoří přílohu č. 4.

³⁰ KVKL je zkratka pro Krajskou vědeckou knihovnu v Liberci.

3.2.2 Výkony, služby a práce produkované knihovnou v rámci doplňkové činnosti

Dle zřizovací listiny smí KVKL se souhlasem zřizovatele provozovat tzv. doplňkovou činnost. Veškeré výkony, služby a práce produkované v rámci doplňkové činnosti jsou realizovány podle platných cenových předpisů. Zdaněný zisk dosažený z této hospodářské činnosti je organizace povinná použít ke zkvalitnění své hlavní činnosti. Mezi doplňkové činnosti je řazen pronájem bytových a nebytových prostor, grafické a kresličské práce. Tento odstavec pojednává právě o té vedlejší činnosti, kterou je nutné vést odděleně od činnosti hlavní.

3.2.3 Statutární orgán Krajské vědecké knihovny v Liberci

Hlavní postavení v KVKL náleží řediteli knihovny, který je zároveň statutárním orgánem. Ředitel jako statutární orgán není povinen pouze jednat jménem organizace, ale odpovídá také za celkovou činnost a hospodaření instituce. Ředitel je do své funkce jmenován a odvoláván Radou Libereckého kraje.

3.2.4 Definice majetku Krajské vědecké knihovny v Liberci

dle zřizovací listiny

Z předcházejících teoretických částí vyplývá, že knihovny hospodaří s majetkem ve vlastnictví zřizovatele. Pod pojmem majetek se rozumí majetek nemovitý i movitý a knihovní fondy. Knihovna smí tento majetek spravovat tak, aby zajišťoval hlavní účel a zabezpečoval činnosti, pro které je instituce zřízena. Ke svému hospodaření je knihovna oprávněna používat také majetek, který si pořídila během své existence. Seznam nemovitého a přehled movitého majetku je uveden v přílohách zřizovací listiny. Pochopitelně je právem KVKL vymezený majetek spravovat a efektivně ho využívat zejména k zajištění hlavního účelu a předmětu činnosti. Nezbytnou součástí správy majetku je také vedení movitého a nemovitého majetku v evidenci a účetnictví. Dále je to péče, údržba, provádění oprav a ochrana majetku. Majetek, který je knihovně zřizovatelem svěřen, má instituce také povinnost pojistit.

Výčet povinností KVKL vůči majetku svěřeného zřizovatelem představuje pro knihovnu nemalé náklady. Mezi nákladové položky v účetnictví jsou řazeny také odpisy, které jsou

v KVKL prováděny účetně dle odpisového plánu³¹ schváleného zřizovatelem. Důležitou skutečností je, že vedle mzdových nákladů, spotřeby materiálu a energie jsou to právě odpisy, které tvoří nejpodstatnější část celkových nákladů organizace.

Přehled majetku, který získala Krajská vědecká knihovny v Liberci do správy od Libereckého kraje je vyjmenován v tabulce. Do nemovitého majetku KVKL patří budovy, stavby a pozemky. U budov jsou uvedeny pořizovací cena, oprávky a zůstatková cena, zatímco pozemky jsou oceněny pod tzv. evidenční hodnotou. V tabulce jsem se rozhodla uvést pouze souhrnnou evidenční hodnotu pozemků. Seznam jednotlivých pozemků je obsahem zřizovací listiny pod přílohou číslo 1. Movitý majetek je tvořen samostatnými movitými věcmi a soubory těchto věcí (např. kopírovací zařízení, počítače, police na knihy,...) a uměleckými díly. Umělecká díla patří mezi majetek, který se časem neopotřebovává, tudíž u nich nepočítáme odpisy. Cena uměleckých děl během let naopak vzrůstá, proto je v tabulce uvedena pouze pořizovací cena.

Tabulka č. 3.1: **Přehled movitého a nemovitého majetku v roce 2004 (v Kč)**

Majetek		Pořizovací cena	Oprávky³²	Zůstatková cena
nemovitý	budova knihovny	428 863 426,--	4 385 670,--	424 477 756,--
	depozitář knihovny	2 804 000,--	1 377 742,--	1 426 258,--
	pozemky	4 188 700,--*		
movitý	SMV a SMV ³³	103 402 890,--	8 618 034,--	94 784 856,--
	umělecká díla	3 349 750,--	-	-

* Souhrnná evidenční hodnota pozemků.

Zdroj: Zřizovací listina KVKL, stav k 30. červnu 2004.

Procenta v následujícím grafu vycházejí z tabulky vymezující složení majetku KVKL. Graf zřetelně ukazuje, že většinou zastoupení na celkové hodnotě majetku mají budovy, jejichž hodnota tvoří 80,63% majetku. Druhé místo zaujímají samostatné movité věci a soubory movitých věcí, které dosahují téměř 18cti procent. Umělecká díla a pozemky ovšem nedosahují ani jednoho procenta.

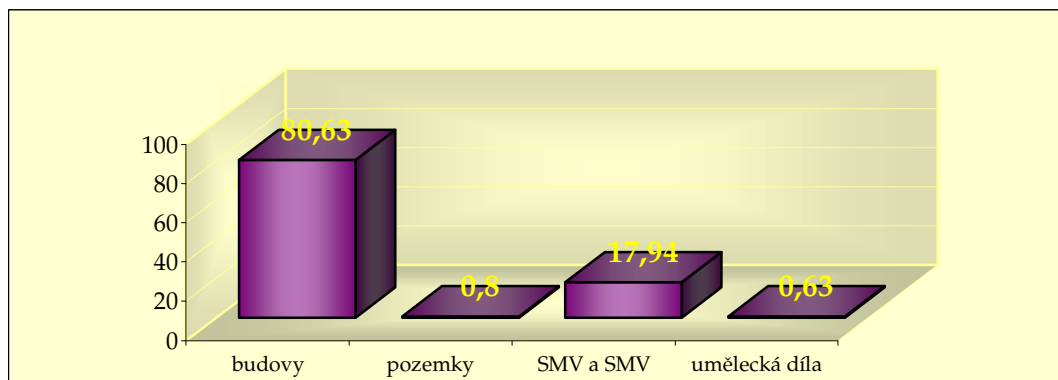
³¹ Pro názornější představu o podobě odpisů v KVKL je přílohou č. 5 odpisový plán na rok 2004 a 2005.

³² Oprávky jsou souhrn odpisů.

³³ SMV a SMV je účetní zkratka pro samostatné movité věci a soubory movitých věcí.

Graf č. 3.1 : Procentuální podíl jednotlivých druhů majetku na celkovém majetku

KVKL v roce 2004 (v %)

Zdroj: Zřizovací listina KVKL, stav k 30. červnu 2004.

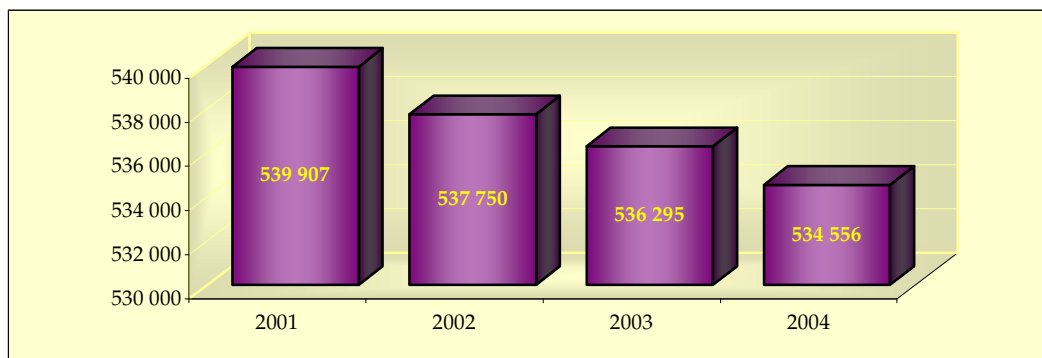
3.3 Analýza rozvahy Krajské vědecké knihovny v Liberci

KVKL sestavuje rozvahu jako organizační složka státu respektive samosprávného celku pro příspěvkové organizace. Rozvaha je každoročně sestavována k začátku kalendářního roku, tedy k 1. lednu, a ke konci roku, k 31. prosinci. Balance KVKL se skládá ze dvou částí, z aktiv a pasiv, stejně tak jako je tomu u rozvah tvořených v soukromých firmách.

Ve své práci zhodnotím pouze rozvahové stavy z konce každého účetního období let 2001 až 2004. Nejdříve nastíním změny souhrnných aktivních a pasivních položek jednotlivých let, dále vymezím individuální položky stran balance a jejich vývoj v jednotlivých letech.

První graf této kapitoly zachycuje vývoj aktiv a pasiv v jednotlivých letech. Z grafu je zřejmé, že knihovna se ve své bilanci pohybuje ve stovkách milionů. Pro aktiva a pasiva v jednotlivých letech jsem se rozhodla vytvořit souhrnné sloupce, a to z toho důvodu, že se jedná o bilanci a velikost dvou sloupců by byla zcela shodná. Časová řada vystihuje klesající tendenci, která se pohybuje ve sta tisících korun. Podrobnější složení aktivních a pasivních položek KVKL budu dále rozpracovávat v následujících tabulkách.

Graf č. 3.2: Časová řada zachycující vývoj aktiv a pasiv KVKL v letech 2001 – 2004
(v tis. Kč)

Zdroj: Rozvahy KVKL z let 2001 až 2004, stavy k 31. prosinci.

3.3.1 Struktura aktiv KVKL

Každá organizace má odlišné složení aktivních i pasivních složek rozvahy. U organizačních složek státu, územních samosprávních celků a příspěvkových organizací je charakteristika aktivních položek zcela jiná než u podniků v soukromém sektoru. Podoba rozvahy je samozřejmě totožná, na straně aktiv tedy nalezneme jak aktiva stálá, tzv. dlouhodobá, tak aktiva oběžná, tedy ta, která se neopotřebovávají nýbrž spotřebovávají.

V rozvaze KVKL je většinová část aktiv tvořena majetkem, a to převážně dlouhodobým hmotným, jak je uvedeno v následující tabulce. Oprávky, což jsou souhrny odpisů, jsou v přehledu uvedeny s mínusem. Oprávky v podstatě snižují hodnotu majetku, je v nich vyjádřeno jeho opotřebení. Co se týče oběžných aktiv, zde je nejpodstatnější položkou finanční majetek, který zahrnuje především stavy na běžných účtech knihovny.

Tabulka č. 3.2: Přehled jednotlivých položek aktiv KVKL v letech 2001 - 2004 (v tis. Kč)

Aktiva		Rok			
		2001	2002	2003	2004
Stálá	DNM ³⁴	1100	1 586	1 656	2 001
	DHM ³⁵	542 585	550 615	545 982	546 470
	oprávky	- 16 778	- 17 927	- 17 294	- 20 193
Oběžná	zásoby	10	-	-	-
	pohledávky	34	72	245	141
	finanční majetek	4 673	3 197	5 420	5 652
	přechodné účty A ³⁶	8 273	206	285	485

Zdroj: Rozvahy KVKL z let 2001 až 2004, stavy k 31. prosinci.

3.3.2 Složení pasiv KVKL

Pasivní strana každé rozvahy je tvořena vlastními a cizími zdroji organizace. V případě KVKL jsou vlastními zdroji převážně majetkové fondy, jejichž hodnota je ve stovkách milionů korun. Dále jsou v knihovně vytvářeny finanční a peněžní fondy, které přispívají ke krytí aktiv několika milionovou hodnotou. Se záporným znaménkem jsou v letech 2001 až 2003 uvedeny hospodářské výsledky, které svědčí o tom, že knihovna hospodařila se záporným výsledkem. U cizích zdrojů stojí za zmínku pouze krátkodobé závazky, které mají velice členité složení. Patří sem například závazky z termínovaných operací, závazky vůči dodavatelům a zaměstnancům.

³⁴ DNM je zkratka pro dlouhodobý nehmotný majetek, jedná se např. o software.

³⁵ DHM je zkratka pro dlouhodobý hmotný majetek, mohu například uvést budovy a pozemky.

³⁶ Přechodné účty aktiv jsou finanční položky, které souvisejí s jiným časovým obdobím než je tento kalendářní rok.

Tabulka č. 3.3: Přehled jednotlivých položek pasiv KVKL v letech 2001 - 2004(v tis. Kč)

Pasiva		Rok			
		2001	2002	2003	2004
Vlastní zdroje	majetkové fondy	526 974	534 307	530 377	528 310
	finanční a peněžní fondy	5 077	2 804	5 273	3 396
	hospodářský výsledek	- 2 119	- 1 969	- 1 949	305
Cizí zdroje	krátkodobé závazky	9 975	2 524	2 558	2 546
	přechodné účty pasiv	-	83	36	-

Zdroj: Rozvahy KVKL z let 2001 až 2004, stavy k 31. prosinci.

3.4 Analýza rozpočtů nákladů a výnosů Krajské vědecké knihovny v Liberci

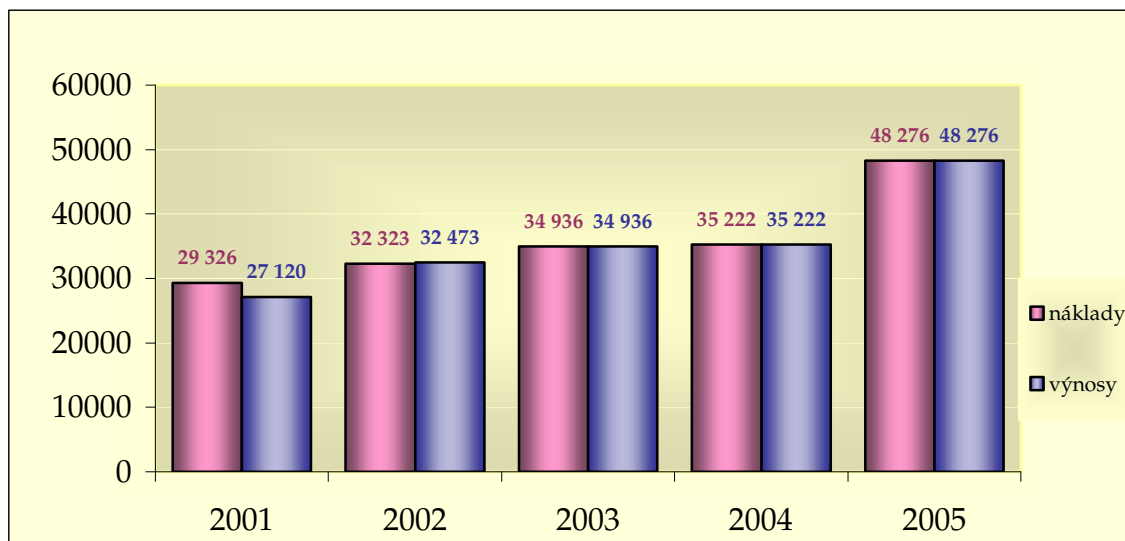
Rozpočet nákladů a výnosů Krajské vědecké knihovny za hlavní činnost vzniká schválením zřizovatele, v případě Krajské vědecké knihovny v Liberci je zřizovatelem Liberecký kraj. KVKL má v rámci Libereckého kraje přímo na starosti odbor kultury na krajském úřadě.

Povinností zaměstnanců ekonomického úseku a účetních je každoročně zpracovat několik variant na návrh rozpočtu daného roku. Základnou pro tvorbu nového rozpočtu se většinou stává předcházející rok, ovšem neustálé změny cen, požadavků a finančních prostředků zřídka kdy umožní snadné kopírování. Odpovědné zaměstnance knihovny tudíž pravidelně čeká náročná práce.

Graf č. 3.3 porovnává vývoj celkových nákladových a výnosových položek KVKL v jednotlivých letech. Velikosti sloupců vypovídají, že v roce 2001 převýšily náklady výnosy, tudíž organizace hospodařila se záporným výsledkem. V roce 2002 byly naopak výnosy mírně vyšší než náklady a od roku 2003 je rozpočet vyrovnaný. Vyrovnaný rozpočet je požadavkem zřizovatele.

Graf č. 3.3: Vývoj celkových nákladových a výnosových položek KVKL v letech

2001 - 2005 (v tis. Kč)

Zdroj: Přehled výnosů a nákladů příspěvkové organizace (hlavní činnost) KVKL a návrh rozpočtu KVKL na rok 2005

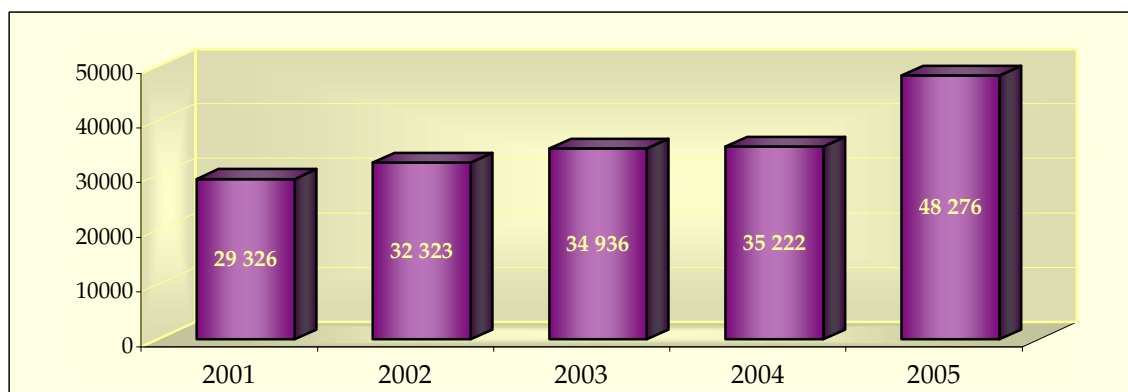
3.4.1 Nákladová část rozpočtu KVKL

Dle mého názoru, nejlepší způsob, jak zachytit nákladové položky rozpočtu, je pomocí jednoduchých statistických metod jako jsou tabulky a grafy. Veškeré vytvořené přehledy jsou zkonstruovány z přehledů nákladů KVKL za čtyři roky zpět a z návrhu rozpočtu na současný rok, tedy rok 2005.

Zpočátku bych se ráda pokusila o méně náročný způsob rekapitulace nákladů v jednotlivých letech. K tomuto přehledu použiji jednoduchý graf, který zachycuje vývoj celkových nákladů z hlavní činnosti³⁷ KVKL v letech 2001 až 2005, přičemž výše nákladů na rok 2005 je dosud pouze variantou, tudíž zatím bez schválení. Z grafu lze vlivem růstu cen, požadavků a finanční náročnosti vypožorovat rostoucí nákladový vývoj.

³⁷ Pojem hlavní činnost je vysvětlen v kapitole 2.4.2.

Graf č. 3.4: Přehled celkových nákladů KVKL v letech 2001 - 2005 (v tis. Kč)

Zdroj: Přehled výnosů a nákladů příspěvkové organizace (hlavní činnost) KVKL a návrh rozpočtu KVKL na rok 2005

Následující tabulka podrobněji zachycuje složení nákladových položek včetně jejich hodnot. Hodnoty v tabulce pocházejí z přehledu nákladů vytvořeného dle účetní osnovy pro příspěvkové organizace³⁸. Pro jednodušší znázornění jsem však zvolila rozdělení pouze podle účtových tříd³⁹, jejichž názvy jsem se pro snazší pochopení rozhodla v některých případech upravit a méně důležité nákladové položky jsem úplně vynechala.

Tabulka č. 3.4: Jednotlivé nákladové položky dle účtových tříd účtové osnovy pro příspěvkové organizace v letech 2001 - 2005 (v tis. Kč)

Nákladové položky	Rok				
	2001	2002	2003	2004	2005
Spotřeba materiálu a energie	6 400	8 552	6 703	6 312	8 550
Služby	2 645	3 734	3 755	4 732	5 437
Osobní náklady ⁴⁰	13 131	16 953	19 618	20 466	22 521
Odpisy DHNM	5 676	1 590	4 000	2 300	9 761

Zdroj: Přehled výnosů a nákladů příspěvkové organizace (hlavní činnost) KVKL a návrh rozpočtu KVKL na rok 2005

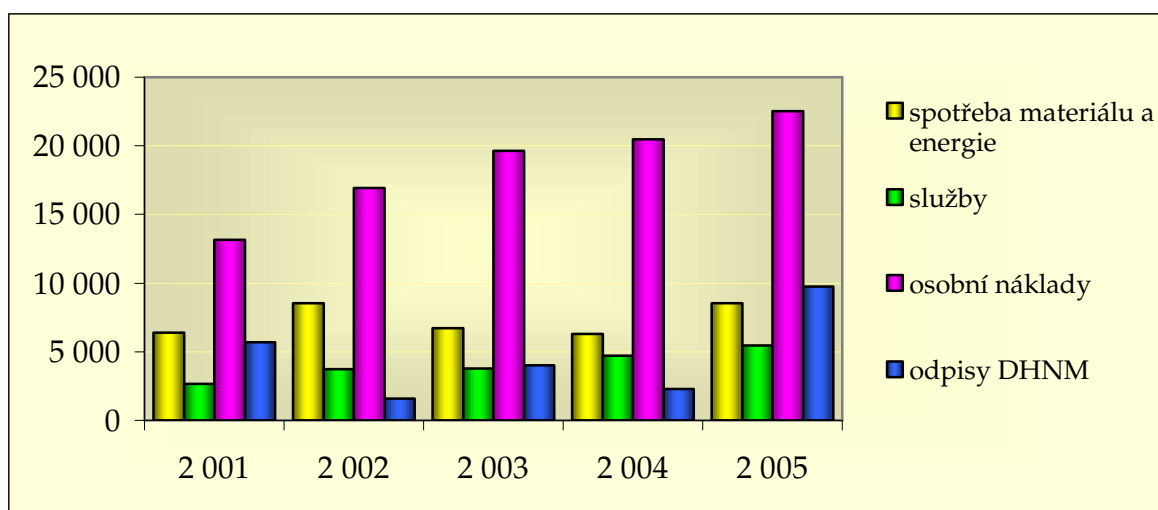
³⁸ Účtová osnova pro příspěvkové organizace je součástí Zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů.

³⁹ Účtová osnova je dělena na účtové třídy a každá účtová třída obsahuje jednotlivé účty.

⁴⁰ Osobní náklady jsou účtovou třídou, která zahrnuje především mzdové náklady, dále jsou to zákonné sociální a zdravotní pojištění a ostatní sociální pojištění a náklady.

Údaje z předchozí tabulky mi posloužily pro vytvoření grafu. Graf s označením 3.5 lépe vystihuje výši jednotlivých nákladů ve vymezených letech. Nejvyšší sloupec, který je zvýrazněn fialovou barvou, náleží osobním nákladům. Osobní náklady jsou bezesporu nejvyšší nákladovou položkou KVKL. Jejich růst je vcelku proporcionální a v následující kapitole detailněji uvádím, proč tomu tak je. Druhé místo zaujímá spotřeba materiálu a energie, která je ovšem oproti osobním nákladům výrazně nižší a navíc má pohyblivý vývoj. Pod modrou barvou jsem na třetí pozici umístila odpisy, které mají taktéž proměnlivou tendenci. Odpisy jsou taktéž předmět následujících kapitol. Poslední místo v nejvýznamnějších nákladových položkách patří službám, u nichž dochází taktéž k úměrně stejné růstové tendenci.

Graf č. 3.5: Vývoj nejvýznamnějších nákladových položek rozpočtů KVKL v letech 2001 - 2005 (v tis. Kč)

Zdroj: Přehled výnosů a nákladů příspěvkové organizace (hlavní činnost) KVKL a návrh rozpočtu KVKL na rok 2005

Kompletně rozpracované přehledy nákladů a výnosů Krajské vědecké knihovny v Liberci jsou součástí této práce jako příloha s číslem 6.

3.4.1.1 Mzdové podmínky a požadavky kladené na zaměstnance

Motto: „Veřejná knihovna musí být efektivně organizována a udržovat profesionální úroveň své činnosti. Předpokladem zabezpečení dostatečné úrovně služeb je knihovnickova odborná kvalifikace a jeho další vzdělávání.“⁴¹

Kapitolu o mzdových podmínkách a požadavcích, které jsou na zaměstnance knihovny kladeny, jsem do své práce zařadila z tohoto důvodu, že mzdové náklady jsou na úplném vrcholu pyramidy celkových nákladů. Důležitost mzdových nákladů je převážně způsobena právě požadavky kladenými na zaměstnance, které souvisejí s platovými poměry a se zařazením do platových stupnic.

Platové poměry zaměstnanců v příspěvkových organizacích jsou upraveny **nařízením vlády**⁴². Pro knihovny představuje tento předpis zásadní předlohu určující, do jaké stupnice platových tarifů zaměstnance zařadit včetně způsobu jejich určení. Dále jsou tímto vládním předpisem vyhrazeny podmínky pro poskytování a výši dalších platů, příplatky za vedení, podmínky pro poskytování a výši zvláštního příplatku a podmínky pro poskytování osobního příplatku zahrnující jeho maximální výši. Výčet uzavírají podmínky pro poskytování odměn. Dle nařízení vlády č. 330 z roku 2003 odborným pracovníkům knihovny přísluší platový tarif podle stupnice platových tarifů uvedené v příloze číslo 2. [16] Přesný postup zařazení zaměstnance do platového tarifu je k nalezení již ve zmíněném nařízení vlády. Mým úmyslem není detailně popisovat způsob odměňování zaměstnanců KVKL, nýbrž vymezit mzdy jako součást nákladových položek z pohledu financování.

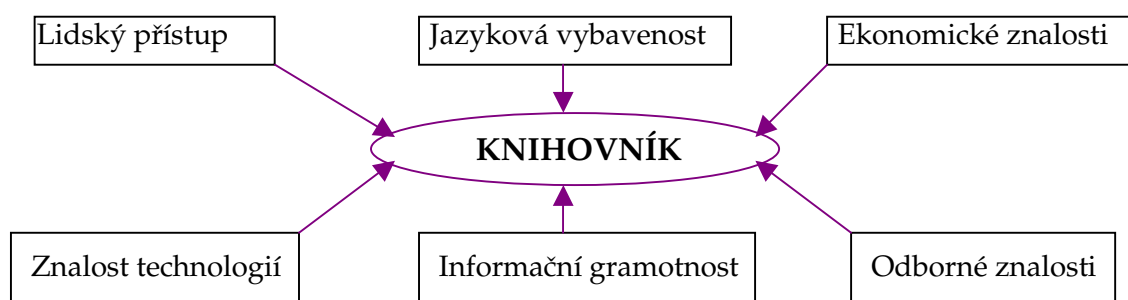
Je všeobecně známo, že vzdělávání a učení je nepřetržitým a důležitým procesem, který je nezbytný ve všech sférách lidské činnosti. Také knihovníci se potýkají se stálým nárůstem nových poznatků, technologií a informací. Tento neustávající nárůst nutí zaměstnance knihoven, aby změnily své role, ve kterých představují hlavní spojení mezi uživateli knihovny a hledanými informacemi. Zaměstnanec knihovny si musí uvědomit, že klienti

⁴¹ Kubíček, J.: Knihovny současnosti 2004. Sdružení knihoven ČR, Brno 2004, ISBN 80-86249-30-1, str. 129.

⁴² Nařízení vlády č. č. 330/2003 Sb., o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě.

spoléhají na jeho radu a vstřícnost. Nejsou tedy důležité pouze odborné znalosti, ale také lidský přístup knihovníka. Mezi odborné znalosti jsou řazeny především znalost fondu dané knihovny a způsoby jejich zpřístupňování. Neméně potřebné jsou také ekonomické znalosti, díky kterým plní zaměstnanec především požadavky svých nadřízených a zřizovatele. Veškeré požadavky uvedené v tomto odstavci jsou přehledněji zachyceny v následujícím schématu. [12]

Schéma č. 3.1: Kvalifikační znalosti a dovednosti knihovníků

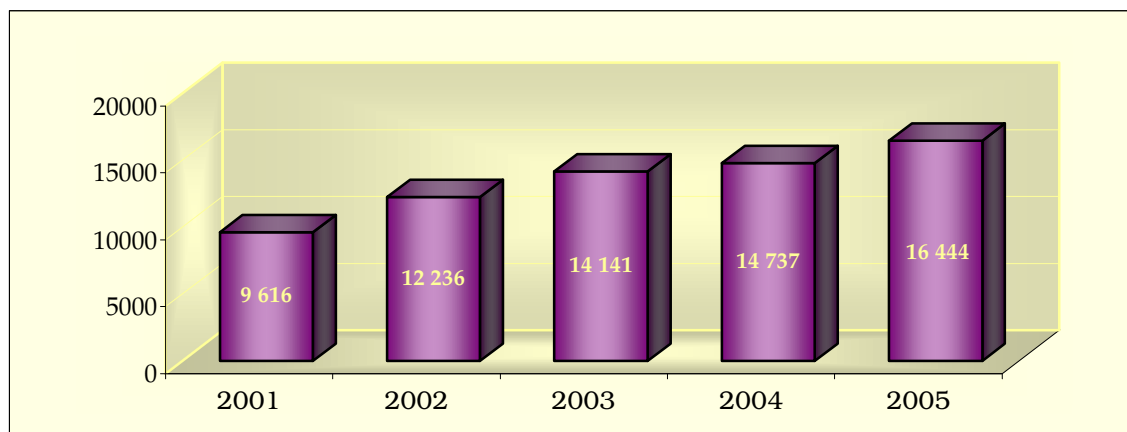
Zdroj: vlastní provedení

S přínosem nových technologií a jiných novinek dnešního pokroku běžně dochází k situacím, kdy knihovník není schopen nabídnout veškeré požadované znalosti a dovednosti. Jednou z možností, jak těmto nepříjemnostem předcházet, je projít různými školeními a kurzy. Každý pracovník by měl absolvovat základní knihovnický kurz. Odborné knihovnické vzdělávání je v České republice poskytováno v různých stupních. Nezanedbatelnou pomocí při získávání lepší vzdělanosti v knihovnické činnosti jsou například konzultace, porady či výměnné stáže a praxe v jiných knihovnách. [12]

Pro přehlednější znázornění nákladů spojených se zaměstnanci jsem opět zvolila graf. První z grafů udává celkové částky vynaložené na mzdy za jednotlivé roky. V grafu druhém se znovu zaměřuji na procentuální podíl mzdových nákladů na celkových nákladech KVKL v letech 2001 až 2005, stejně tak byly zpracovány i odpisy. Údaje pro rok 2005 jsou opět pouhou prognózou.

Graf zachycující vývoj mzdových nákladů v jednotlivých částkách naznačuje neustálý růst těchto nákladů. Pro doplnění a ucelení pohledu na mzdové náklady jsem se rozhodla spočítat také průměrný počet zaměstnanců za roky 2001 až 2005, který činí 81.

Graf č. 3.6: Vývoj mzdových nákladů KVKL v letech 2001 – 2005 (v tis. Kč)

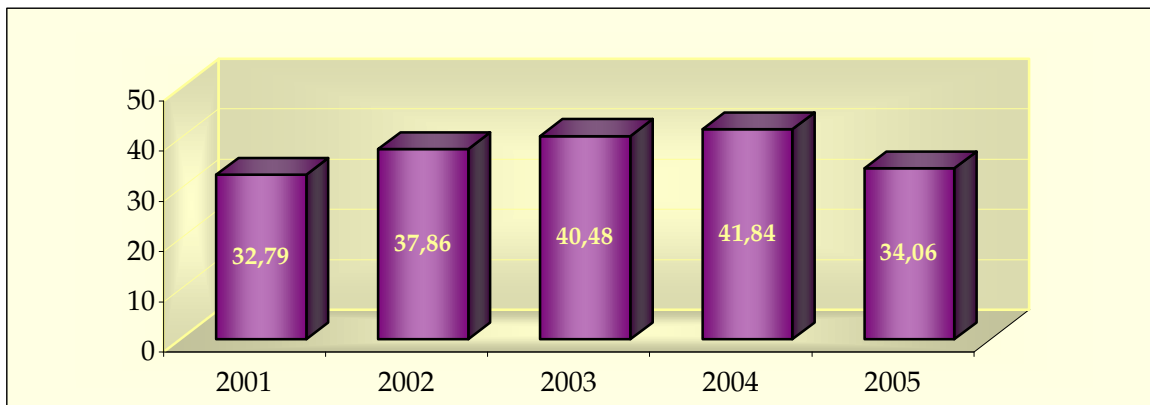

Zdroj: Přehled výnosů a nákladů příspěvkové organizace (hlavní činnost) KVKL a návrh rozpočtu KVKL na rok 2005

Graf číslo 3.7 naznačuje taktéž růstovou tendenci mzdových nákladů na celkových nákladech KVKL. Ovšem u předpokladu na rok 2005 dochází ke změně, a to k překvapivému poklesu. Tento vývoj bude pravděpodobně způsoben markantním navýšením celkových nákladů v roce 2005 oproti roku 2004. Tento rozdíl dosahuje dle návrhu rozpočtu na rok 2005 výše Kč 13 054 000,--, jak si lze ověřit v grafu č. 2.8.

Graf č. 3.7: Vývojový trend mzdových nákladů dle podílu na celkových nákladech

KVKL v letech 2001 – 2005 v (%)

Zdroj: Přehled výnosů a nákladů příspěvkové organizace (hlavní činnost) KVKL a návrh rozpočtu KVKL na rok 2005

Ve veřejných knihovnách jsou obvykle k nalezení tyto kategorie personálu:

- **kvalifikovaní (odborní) knihovníci,**
- **knihovničtí asistenti,**
- **specialisté,**
- **pomocný personál.**

Kvalifikovaní knihovníci se dají definovat jako odborní pracovníci, kteří mají ukončené vysokoškolské vzdělání v oboru knihovnictví a informačních studií či postgraduální studium téhož oboru. Úkolem⁴³ této skupiny zaměstnanců je navrhovat, plánovat, organizovat, realizovat, řídit a vyhodnocovat knihovnické a informační služby a systémy zaměřené na uspokojování potřeb uživatelů těchto služeb. Hlavní úlohou je tedy budování knihovnických fondů včetně jejich organizace, využívání a rozpočtového plánování.

⁴³ Podrobný výčet činností spadajících do kompetence kvalifikovaného knihovníka je uveden v příloze č. 8.

Knihovniční asistenti se věnují převážně půjčování a zařazování knih. Dále knihy evidují a knihovnický zpracovávají různé materiály. U asistentů je nejdůležitější, aby měli vysokou schopnost komunikovat s lidmi a navazovat mezilidské vztahy.

Knihovnické zařízení ovšem nemůže disponovat pouze odborníky z oblasti knihovnictví, proto jsou tu tzv. specialisté. Specialisté jsou zpravidla kvalifikováni ve svém oboru jako je například vedení účetnictví, výpočetní technika, podniková ekonomika, finančníctví a marketing.

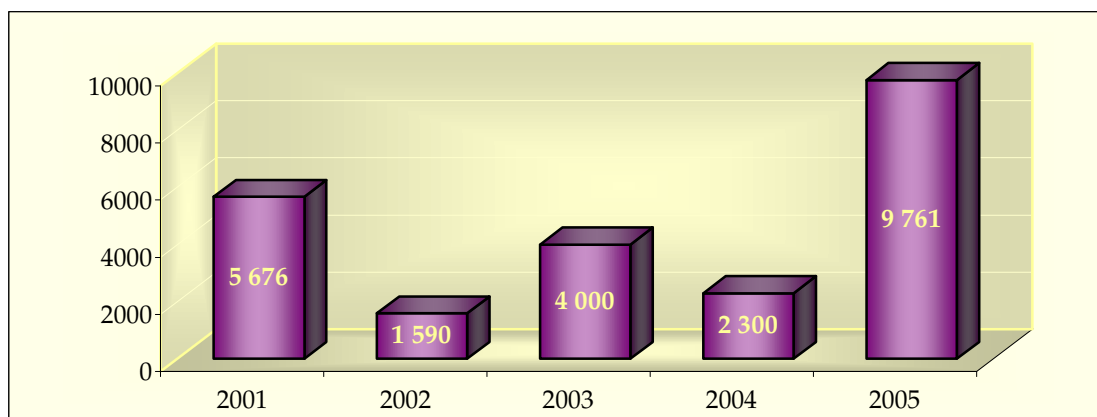
Poslední skupinou jsou pomocní pracovníci, které tvoří uklízečky, řidiči, bezpečnostní personál atd. Pomocní pracovníci přispívají k plynulému chodu instituce. [10]

3.4.1.2 Odpisy majetku a jejich umístění v nákladové části rozpočtu

Kapitola s číslem 3.2.4 pojednává o majetku KVKL vymezeného dle zřizovací listiny. V závěru této kapitoly jsem se zmínila, že odpisové náklady jsou společně se mzdovými náklady a spotřebovanými nákupy nejpodstatnější částí celkových nákladů organizace. Pro konkrétní představu o velikosti odepisovaných hodnot v jednotlivých letech jsem se rozhodla uvést graf. Graf zachycuje odpisy dlouhodobého movitého a nemovitého majetku v jednotlivých letech včetně prognózy na rok 2005. Z uvedených čísel lze vypočítat, že výše odpisových položek účtu 551⁴⁴ je prováděna dle účetních odpisů, které přesněji vyjadřují míru opotřebení majetku. Právě užití daňových odpisů způsobuje kolísavé hodnoty odepisovaných položek, které zachycuje následující graf. Odpisové procento vychází ze směrnice rady kraje. Odvod odpisů nařizuje zřizovatel.

⁴⁴ Účet č. 551 je součástí účtové osnovy pro příspěvkové organizace. Nalezneme ho v účtové skupině č. 55 odpisy, prodaný majetek, rezervy a opravné položky a jeho název je odpisy dlouhodobého nehmotného a hmotného majetku.

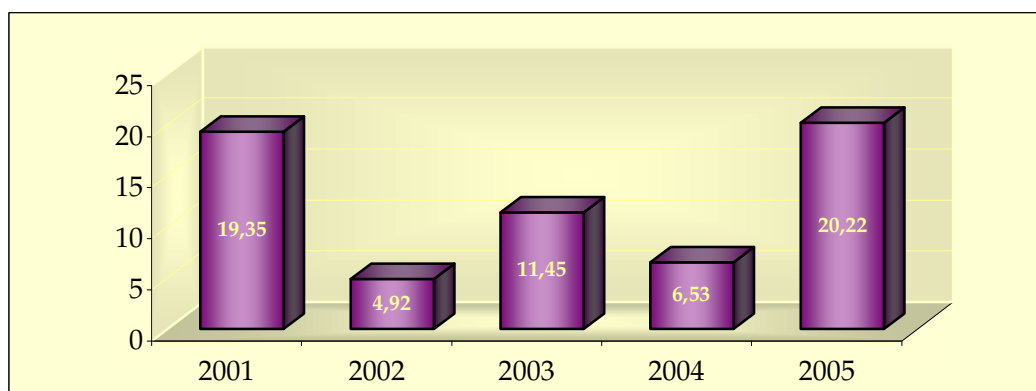
Graf č. 3.8: Vývoj odpisů DHNM⁴⁵ KVKL v letech 2001 – 2005 (v tis. Kč)

Zdroj: Přehled výnosů a nákladů příspěvkové organizace (hlavní činnost) KVKL a návrh rozpočtu KVKL na rok 2005

Souhrnné vyjádření kompletního podílu odpisů na celkových nákladech organizace lépe vystihuje následující graf. Obsahem grafu je procentuální podíl odpisů na celkových nákladech v jednotlivých letech. Procenta vycházejí z hodnot užitých v grafu č. 3.8 a opět lze vypočítat proměnlivé procentuální hodnoty.

Graf č. 3.9: Procentuální podíl odpisů DHNM KVKL dle podílu na celkových nákladech v letech 2001 - 2005 (v %)

Zdroj: Přehled výnosů a nákladů příspěvkové organizace (hlavní činnost) KVKL a návrh rozpočtu KVKL na rok 2005

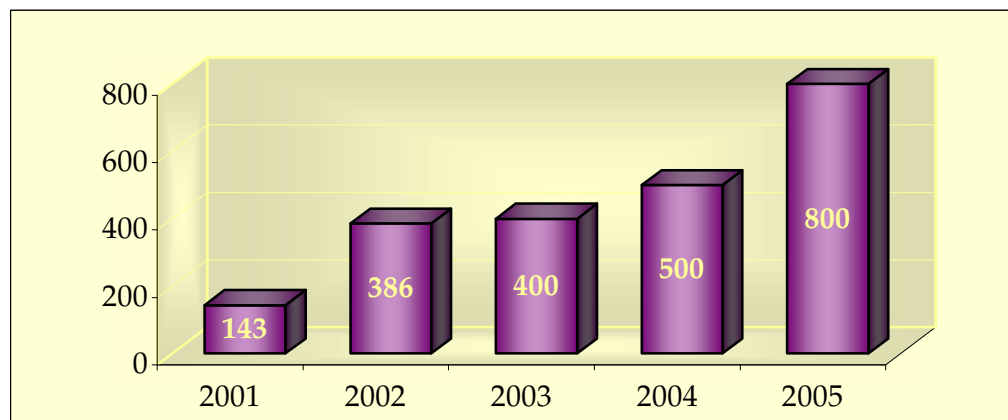
⁴⁵ DHNM je účetní zkratka pro dlouhodobý hmotný a nehmotný majetek.

Odpisy hmotného a nehmotného dlouhodobého majetku jsou spolu s ostatními prameny zdrojem investičního fondu organizace. Nařídí-li ovšem zřizovatel **odvod odpisů**, čemuž ve skutečnosti u KVKL tak je, odpisové hodnoty jsou odváděny na účet Krajské úřadu v Liberci. Z pohledu knihovny je nařízením odvodu odpisů nepříjemnou záležitostí, jelikož nemůže odepsané hodnoty použít na tvorbu investičního fondu, a pak dále tyto prostředky investovat.

3.4.1.3 Náklady spojené s novou budou KVKL

V samém úvodu praktické části se v kapitole o historii KVKL zmiňují o výstavbě nové budovy, která byla pro veřejnost otevřena roku 2001. Financování nové budovy, jejíž pořizovací cena činila Kč 428 863 426,--, se uskutečnilo z více zdrojů. Stavební část byla kompletně pokryta peněžními prostředky státu. Na vybavení interiéru přispěla ze sedmdesáti pěti procent Evropská unie prostřednictvím projektu Phare CBC a zbylých dvacet pět procent opět prostředků opět poskytl český stát. Po dokončení výstavby byla budova převedena z vlastnictví státu do majetku Krajského úřadu v Liberci. Krajská vědecká knihovna dostala dle zřizovací listiny budovu pouze do správy. Náklady spojené s budovou jsou pochopitelně součástí rozpočtu KVKL, největší měrou se podílejí na odpisových nákladech. Na pokrytí odpisových položek získává knihovna každoročně příspěvek od zřizovatele na odpisy nemovitého a movitého majetku. Dále jsou náklady spojené s budovou zahrnuty ve službách pod položkou opravy a udržování.

**Graf č. 3.10: Přehled nákladů vynaložených na opravy a udržování⁴⁶ v letech
2001 - 2005 (v tis. Kč)**

Zdroj: Přehled výnosů a nákladů příspěvkové organizace (hlavní činnost) KVKL a návrh rozpočtu KVKL na rok 2005

Graf zachycuje růstovou tendenci, která je způsobena především stárnutím budovy. S přibývajícími léty je potřeba stále nových oprav a udržování se stává nákladnějším. Zatím jsou prostředky vymezené na opravy a udržování pouze ve sta tisícových částkách, ovšem možná již příští rok mohou překročit milion, a dle mého názoru může KVKL v budoucnu počítat s nárůstem mnohem rychlejším.

3.4.1.4 Finanční náklady vynaložené na rozšíření knihovnického fondu

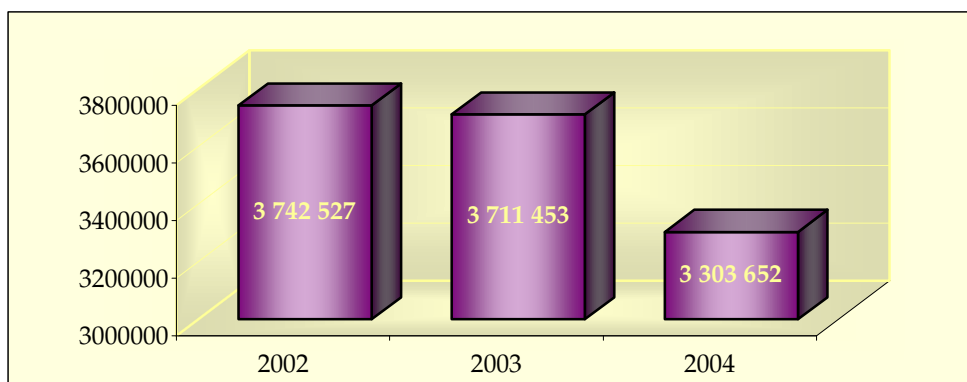
Finanční prostředky vynaložené na nákup nových knih, časopisů, CD jsou v rozpočtu zahrnuty pod položkou spotřeba materiálu a energie jak ukazuje tabulka č. 3.4. Ačkoli by se z pohledu účelu knihovny mělo jednat o jednu z nejvyšších nákladových položek, ve skutečnosti tomu tak není.

První graf týkající se vývoje nákladů vložených do nákupu nových exemplářů pro knihovnický fond vystihuje politováníhodnou realitu. Nejen, že jsou finanční prostředky pro tento účel skutečně nízké, navíc u nich vyzorujeme klesající tendenci. V roce 2003 se náklady na nákup akvizice oproti předcházejícímu roku snížily o Kč 31 071,--. V roce

⁴⁶ Pod položkou opravy a udržování jsou obsaženy náklady na movitý i nemovitý majetek, ovšem opravy a udržování u movitého majetku zde mají výrazně vyšší váhu.

2004 však již dochází k markantnímu rozdílu oproti předcházejícímu roku, tento rozdíl činí Kč 408 801,--. Můj názor na tuto skutečnost je obsažen v kapitole, která shrnuje praktickou část a je uvedena těsně před samotným závěrem.

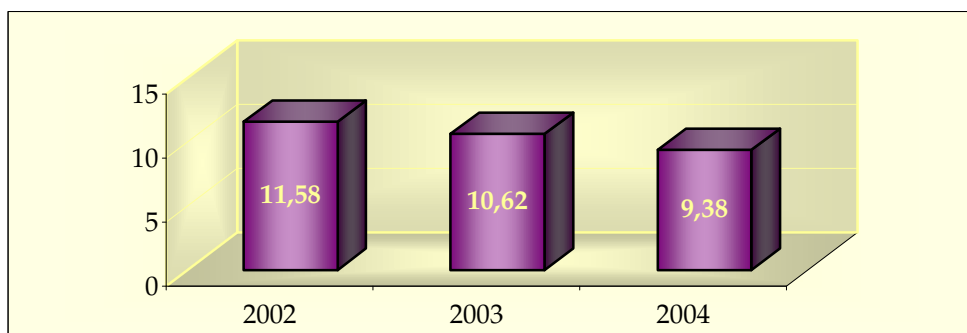
Graf č. 3.11: Náklady vynaložené na rozšíření knihovnického fondu KVKL v letech 2002 - 2004 (v Kč)

Zdroj: Přehled o nákupu akvizice KVKL

Co se týče procentuálního podílu nákladů determinovaných na rozšíření knihovnického fondu, ty jsou zachyceny v grafu dalším. Dle uvedených procent opět docházím k závěru, že finanční prostředky spotřebované za nákup nových knih a ostatních přírůstků neustále klesají, a to i v poměru k celkovým nákladům daných let.

Graf č. 3.12: Vývoj nákladů na rozšíření knihovnického fondu KVKL dlepodílu na celkových nákladech v letech 2002 - 2004 (v %)

Zdroj: Přehled o nákupu akvizice KVKL

Pro lepší orientaci v uvedených číslech jistě více přispěje následující tabulka. Tabulka s číslem 3.5 zachycuje detailní rozpracování celkových nákladů určených na přírůstky knihovnického fondu. Vymezené finanční prostředky jsou rozděleny mezi nákup nových knih, časopisů, CD, dětskou literaturu, pobočky a výměnný fond.

Tabulka č. 3.5: Výše nákladů použitých na nákup jednotlivých položek akvizice v letech 2002 – 2004 (v Kč)

Akvizice	Rok		
	2002	2003	2004
Knihy	2 023 589,--	1 499 466,--	1 737 198,--
Časopisy	371 080,--	297 990,--	338 463,--
CD	817 053,--	849 538,--	295 699,--
Dětská literatura	200 000,--	264 004,--	139 897,--
Pobočky	200 000,--	472 219,--	409 997,--
Výměnný fond	330 077,--	328 236,--	381 398,--
Celkem	3 742 527,--	3 711 453,--	3 302 652,--

Zdroj: Přehled o nákupu akvizice KVKL

Za zmínku také určitě stojí, kdo finanční prostředky na jednotlivé přírůstky poskytuje. Nákup knih a časopisů financuje zřizovatel z příspěvku na činnost knihovny. Účelové dotace města jsou určeny na pořízení CD, dětské literatury a knih do všeobecné půjčovny⁴⁷. Z účelových dotací města je také hrazena akvizice poboček, kterých má KVKL sedm. Finanční prostředky potřebné pro zajištění výměnného fondu, kde dochází k výměně s obcemi, jsou získávány z účelových dotací státního rozpočtu.

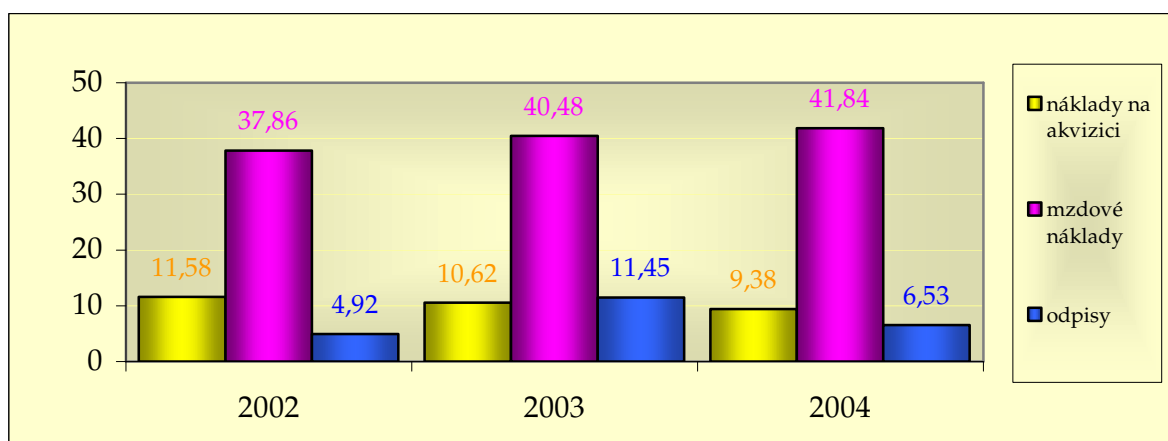
3.4.1.5 Analýza vybraných nákladových položek

Pro kompletní srovnání vybraných nákladových položek jsem skonstruovala následující graf, který porovnává procentuální podíl mzdových nákladů, odpisů a nákladu na akvizici na celkových nákladech. Jelikož se mi náklady na akvizici podařilo získat pouze za roky 2002 až 2004, srovnání bude provedeno pouze v těchto letech. Z grafu je zřejmé, že absolutní nákladové prvenství mají mzdové náklady. Za nimi stojí s výrazným rozdílem akvizice a poslední místo zaujímají odpisy. Ovšem z předchozích grafů lze odhalit, že odpisové položky mají v jednotlivých letech velice proměnlivé hodnoty. Tyto

⁴⁷ Částka na knihy všeobecné půjčovny je v tabulce zahrnuta pod položkou knihy.

výkyvy jsou způsobeny užitím účetních odpisů, jejichž hodnota je odlišná každým rokem. Z uvedeného faktu vyplývá, že náklady na akvizici se v různých letech mohou propadnout nejen ve srovnání s odpisy, ale mohou také klesat na mnohem hlubší místa i v postavení s ostatními nákladovými položkami.

Graf č. 3.13: Vývoj vybraných nákladových položek dle jejich podílu na celkových nákladech v letech 2002 - 2004 (v %)

Zdroj: Přehled výnosů a nákladů příspěvkové organizace (hlavní činnost) KVKL a
Přehled o nákupu akvizice KVKL

Na základě uvedených informací mohu konstatovat, že rozdělení získaných finančních prostředků není zcela jisté dle představ uživatelů knihovny. Za své poplatky vyžaduje klient knihovny především co nejširší výběr z knihovnického fondu. Zvláště rozsáhlý knihovnický fond je přeci účelem a předmětem činnosti knihovnického zařízení, a to především, mluvím-li o tak významné knihovně jako je Krajská vědecká knihovna v Liberci. KVKL plní nejen regionální funkci, ale své sídlo má také v místě, kde je situována část budoucího vysokoškolského obyvatelstva naší země. Také z tohoto důvodu by měla být knihovna schopna uspokojit veškerou poptávku svých platících uživatelů. Domnívám se ovšem, že z předchozí analýzy není možné tyto nároky splnit. Dle uvedených zdrojů na akvizici bych navrhovala, aby se KVKL více zasazovala o získání dotací ať už od města, ze státního rozpočtu či z rozpočtu Ministerstva kultury ČR. Větší úsilí na získání vyšších finančních prostředků pochopitelně představuje podávání více žádostí, náročnější práci v oblasti vedení financí a účetnictví, stejně tak jako

s veškerou administrativou s žádostmi na dotace spojenou. Z uvedené praxe je to ovšem ta nejschůdnější cesta. Jednou z možností, jak dosáhnout vyšších finančních prostředků pro nákup nových přírůstků, také bezpochyby je ušetřit na jiných nákladech. Podle mého názoru by se knihovně ale nepodařilo dosáhnout výraznějších úspor, navíc je velice náročné měnit chod instituce již zavedené, které má své nároky a svou určitou spotřebu.

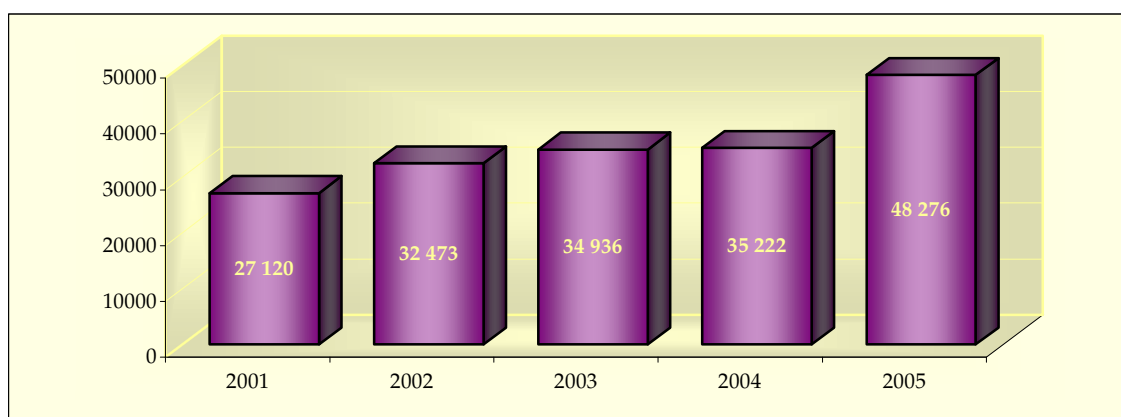
3.4.2 Výnosová část rozpočtu KVKL

Nedílnou součástí hospodaření Krajské vědecké knihovny v Liberci je také výnosová část jejího rozpočtu. Výnosy slouží ke krytí nákladových položek, které byly zevrubně popsány v předchozí kapitole.

Již z teoretické části o způsobu financování příspěvkových organizací a přímo knihoven lze vydedukovat jaké finanční prostředky jsou použity k úhradě nákladů.

Graf číslo 3.14 obsahuje celkové výnosy z činnosti KVKL. Velice snadno lze opět vypořádat rostoucí tendenci, která je v roce 2005 o něco výraznější. Zde musím znovu připomenout, že údaje na rok 2005 jsou jen plánované, zřizovatel tento rozpočet schválí až v dubnu tohoto roku. Vyšší částku výnosů na rok 2005 přisuzuji především vysokým odpisovým nákladům, které organizace v tomto roce plánuje. Srovnám-li uvedené hodnoty v jednotlivých letech s hodnotami nákladů, zjišťuji, že pouze v prvních dvou letech dochází ke ztrátovému hospodaření knihovny. Ve zbylých třech letech se již náklady a výnosy rovnají.

Graf č. 3.14: Vývoj celkových výnosů KVKL v letech 2001 - 2005 (v tis. Kč)

Zdroj: Přehled výnosů a nákladů příspěvkové organizace (hlavní činnost) KVKL a návrh rozpočtu KVKL na rok 2005

Tabulka obsahující jednotlivé výnosové položky Krajské vědecké knihovny v Liberci uvádí získané peněžní částky ve vymezených letech. Je zřejmé, že výnosy KVKL lze rozdělit do tří skupin, a to na výnosy z prodeje služeb, na příspěvky a na dotace. Nejvyšší část finančních prostředků získává knihovna každoročně z rozpočtu zřizovatele, který jí v podobě příspěvků na provoz poskytuje desetimilionové částky. Výše účelových dotací se každoročně mění dle plánovaných projektů a také dle vlastního zájmu a zapojení knihovny. Tržby z prodeje služeb zahrnují obnosy, které si knihovna vydělá svou hlavní činností, a jedná se prostředky s nejnižší výnosovou vahou. Z této skutečnosti vyplývá, že KVKL je jako veřejná instituce plně odkázána na finanční „výpomoc“ kraje a státu.

Tabulka č. 3.6: **Jednotlivé výnosové položky KVKL v letech 2001 - 2005 (v tis. Kč)**

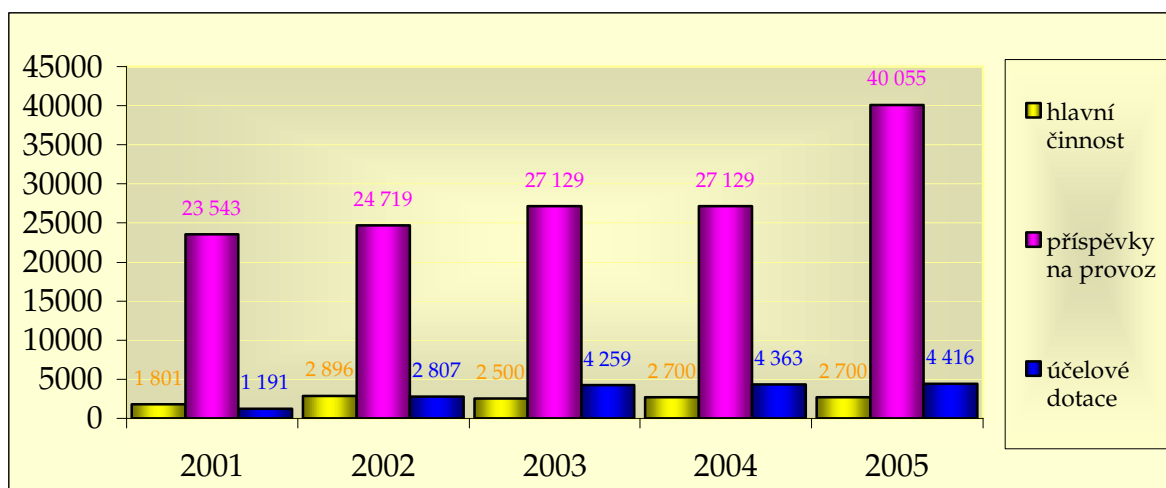
Výnosové položky	Rok				
	2001	2002	2003	2004	2005
Tržby z prodeje služeb*	1 801	2 896	2 500	2 700	2 700
Příspěvky na provoz	23 543	24 719	27 129	27 129	40 055
Účelové dotace	1 191	2 807	4 259	4 363	4 416

*Tržby z prodeje služeb lze definovat jako hlavní činnost.

Zdroj: Přehled výnosů a nákladů příspěvkové organizace (hlavní činnost) KVKL a návrh rozpočtu KVKL na rok 2005

Z uvedené tabulky jsem vytvořila graf, který lépe zobrazuje výraznou převahu příspěvků od zřizovatele na provoz mezi ostatními výnosovými položkami. U všech tří skupin výnosů dochází k rostoucí tendenci, která je vynucená především růstem nákladových položek.

Graf č. 3.15: **Vývojová tendence výnosových položek KVKL v letech 2001 – 2005 (v tis. Kč)**

Zdroj: Přehled výnosů a nákladů příspěvkové organizace (hlavní činnost) KVKL a návrh rozpočtu KVKL na rok 2005

3.4.2.1 Výnosy z vlastní činnosti

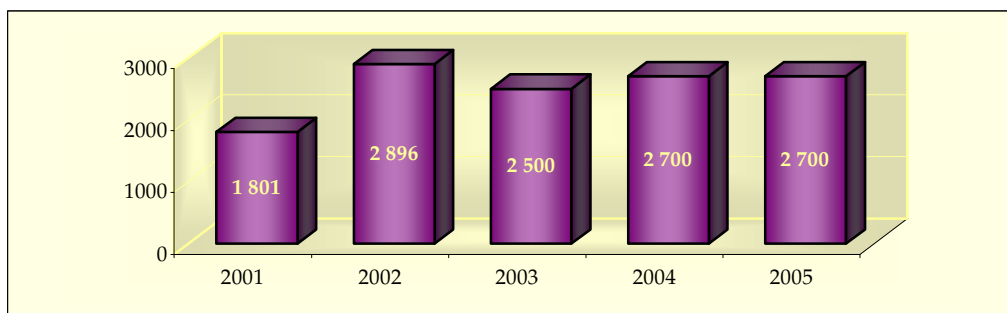
První variantou, jak pokrýt některé nákladové položky, je prostřednictvím finančních prostředků získaných vlastní činností. Do pojmu „**hlavní činnost**“ zařazuje KVKL tyto příjmy:

- poplatky čtenářů,
- poplatky za ztrátu knihy,
- cirkulace časopisů – poplatky pro podniky,
- kopírovací služby,
- poplatky za Internet,
- upomínky.

V rozpočtu⁴⁸ KVKL nalezneme výnosy z hlavní činnosti v kolonce tržby z prodeje služeb. Přehled částek účtovaných za tyto služby či prohřešky je součástí mé práce pod přílohou číslo 8.

Na rozdíl od neustálého růstu nákladových položek mají tržby z vlastní činnosti překvapivě klesající ráz. Výrazně vyšší byly tyto tržby v roce 2002, ovšem této hodnoty se nepodařilo znovu dosáhnout ani v navrhovaném rozpočtu na rok 2005. Tato skutečnost je pravděpodobně způsobena faktem, že KVKL je veřejnou organizací, která nemá možnost bojovat s konkurenty soukromého sektoru prostřednictvím tržní ceny.

Graf č. 3.16: Vývoj výnosů z vlastní činnosti KVKL v letech 2001 – 2005 (v tis. Kč)

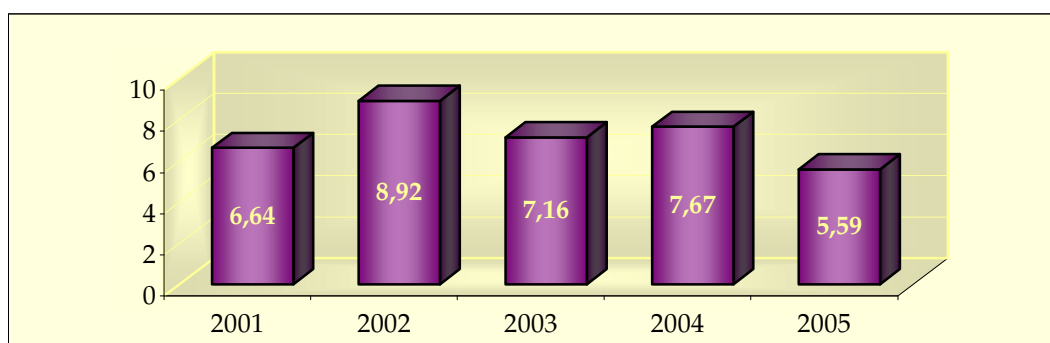
Zdroj: Přehled výnosů a nákladů příspěvkové organizace (hlavní činnost) KVKL a návrh rozpočtu KVKL na rok 2005

⁴⁸ Rozpočty pro jednotlivé roky jsou přiloženy pod č. 6.

Nejdůležitějším příjmem jsou samozřejmě uživatelské poplatky čtenářů, jejichž výši má v kompetenci stanovovat zřizovatel. „Z průzkumu o postavení knihoven mezi jednotlivými odvětvími resortu kultury vykazují knihovny největší počet jednotek, zauímají druhé místo v počtu pracovníků a tudíž poslední místo v přepočtu celkových výnosů na jednoho pracovníka.“⁴⁹ A právě nejnižší přepočtené výnosy na pracovníka jsou důvodem, proč zřizovatel řeší nedostatek finančních prostředků zvyšováním různých poplatků. Ovšem stejně jako v soukromém sektoru je i zde nutné provádět toto „zdrazování“ po důkladném promyšlení, aby nedocházelo k odlivu uživatelů. [20]

Pro plné vystižení významu tržeb z prodeje služeb jsem vytvořila graf, který zachycuje podíl této části výnosů na celkových výnosech opět v roce 2002 až 2005. Z grafu je patrné, že výnosy z vlastní činnosti nedosahují ani deseti procent celkových výnosů, což značí, že KVKL je ve svém hospodaření odkázána především na příspěvky a dotace. Pro zajímavost jsem vypočítala průměrnou výši procentuálního podílu výnosů z vlastní činnosti na celkových výnosech za uvedená léta. Toto procento činí 7,08, a to je, myslím si, velice nízká hodnota.

Graf č. 3.17: Procentuální vývoj podílu výnosů z vlastní činnosti na celkových výnosech KVKL v letech 2001 - 2005 (v %)

Zdroj: Přehled výnosů a nákladů příspěvkové organizace (hlavní činnost) KVKL a návrh rozpočtu KVKL na rok 2005

⁴⁹ Krbová, J.: Vybrané obory kultury a masmédií. VŠE, Praha 2002, ISBN 80-245-0287-9, str.90.

Dle mého názoru je nízká výše tržeb z vlastní činnosti způsobena především možností zneužít čtenářských průkazů. Dle knihovního řádu KVKL je čtenářský průkaz nepřenositelný. Jistě mnoho lidí zneužívá fakt, že držitelé průkazek nejsou kontrolováni a je-li průkazka platná a uživatelský poplatek řádně zaplacený, může ji použít v podstatě kdokoli. V této souvislosti se u veřejných statků mluví o problému tzv. **černého pasažera**, který veřejné statky využívá, ale neplatí za ně. [17] Pokud by knihovna chtěla těmto neplatícím uživatelům v jejich spotřebě zabránit, vynaložila by neúměrně vysoké náklady, a tudíž by její hospodaření nebylo efektivní. Nedokáže si v praxi představit systém kontroly vlastníků čtenářských průkazů. Rozhodla-li by se KVKL takového kontroly zavést, musela by rozšířit své zaměstnanecké řady, což by vedlo ke zvýšení mzdových nákladů a nákladů s nimi spojených. Pravděpodobně by bylo také potřeba vystavět jakési turnikety, které by zabráňovaly volnému vstupu uživatelů. Tyto metody jsou ovšem, jak jsem již zmínila, ekonomicky neefektivní a leckterým uživatelům by se mohly zdát i nemorální.

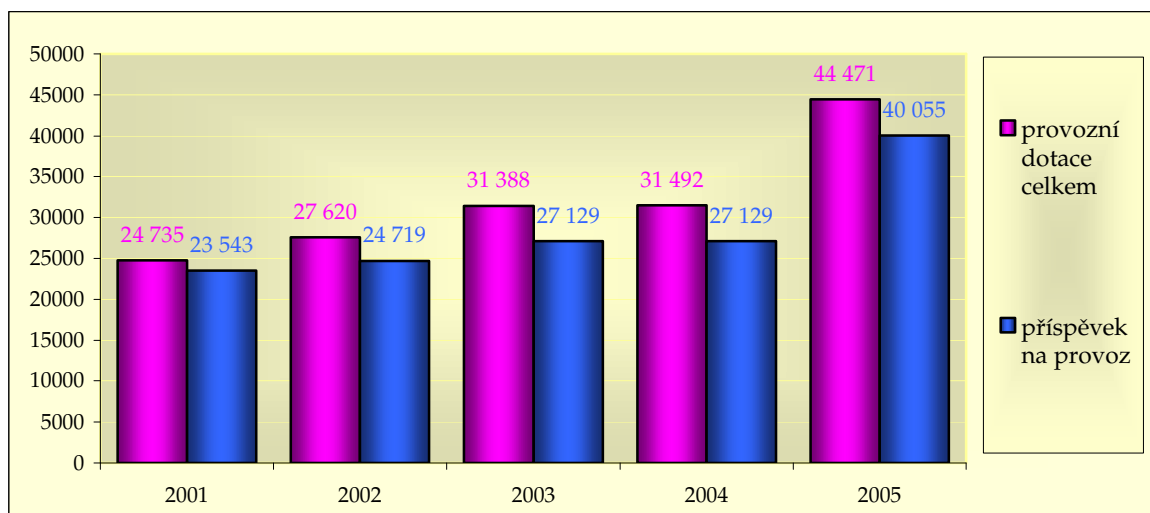
3.4.2.2 Příspěvky a dotace na provoz KVKL

Do výnosové části pod názvem příspěvky a dotace na provoz zahrnuje KVKL příspěvky na činnost a provoz od zřizovatele a účelové dotace od Ministerstva kultury ČR či ze státního rozpočtu. Účelovou dotaci může KVKL získat také od města, a to na projekty týkající se funkce knihovny jako knihovny městské, stejně tak jako od kraje, který pro změnu hradí projekty určené pro krajskou činnost knihovny.

Dle následujícího grafu lze posoudit, že oproti výnosům z vlastní činnosti se příspěvky a dotace na provoz pohybují v desítkách milionů. Celkové příspěvky na provoz a dotace jsou zvýrazněny fialovou barvou. Příspěvky na provoz od zřizovatele představují hlavní zdroj financování KVKL, v grafu se jedná o modré sloupce. Malá rozdílnost sloupců vypovídá o tom, že příspěvky a dotace od jiných zdrojů než od zřizovatele činí skutečně nepodstatnou část těchto výnosů, jak je patrné z tabulky č. 3.6. Pod ostatními příspěvky a dotacemi bych uvedla především účelové dotace ze státního rozpočtu a rozpočtu Ministerstva kultury ČR. Dále jsou to dotace buď z rozpočtu města, které představují především příspěvky na pobočky KVKL, nebo dotace z kulturního fondu.

Graf č. 3.18: Přehled příspěvků a dotací na provoz KVKL v letech 2001 - 2005

(v tis. Kč)

Zdroj: Přehled výnosů a nákladů příspěvkové organizace (hlavní činnost) KVKL a návrh rozpočtu KVKL na rok 2005

Rozhodne-li se KVKL žádat Ministerstvo kultury ČR o účelovou dotaci v rámci určitého projektu, je její povinností podat žádost. O této žádosti rozhoduje tzv. grantová komise, která v případě svolení uzavře s knihovnou smlouvu. Knihovna obdrží rozhodnutí, jehož součástí jsou také podmínky čerpání účelové dotace. Dojde-li k porušení podmínek, je knihovna povinná dotaci vrátit. V posledních letech získala KVKL účelové dotace např. na projekty „Děti čtou nevidomým dětem“, na veletrh dětské knihy či grant na projekt „Knihovna 21. století“.

Příspěvková organizace může také získat účelové dotace a příspěvky ze státního rozpočtu a z rozpočtu zřizovatele, které jsou tak zvaně nad rozpočet. Za zmínku stojí pouze účelové dotace státního rozpočtu a státních fondů, jejichž výše činila v roce 2003 Kč 2 372 000,-- a v roce 2004 Kč 2 339 000,--.

3.5 Shrnutí praktické části

Z uvedené výnosových a nákladových položek je zřejmé, že výnosy i náklady KVKL každoročně stoupají a od roku 2003 dochází k jejich souladu.

Po rozpracování poskytnutých materiálů docházím k celkem překvapivému zjištění, které se týká fungování Krajské vědecké knihovny jako kulturní instituce. Dle knihovnického zákona je knihovna povinna zaručit všem rovný přístup ke knihovnickým a informačním službám, ovšem náklady vynaložené na nákup nových knih, časopisů, kompaktních disků či jiné akvizice počítá pouze nepatrné procento z celkových nákladů KVKL. Náklady vynaložené na nákup akvizice činí přibližně deset procent celkových ročních nákladů, ovšem z tabulky číslo 3.5 lze dokonce vypočítat klesající tendenci z částky Kč 3 742 527,-- v roce 2002 na částku Kč 3 302 652,-- v roce 2004. Celkový pokles tudíž činil Kč 439 875,--. Také mne udivilo, že některé druhy akvizice nejsou hrazeny z příspěvku zřizovatele, nýbrž z účelových dotací státu či města, o které knihovna musí žádat sama. Dle mého názoru by mělo být samozřejmostí, že se o rozšíření knihovnického fondu stará zřizovatel, a to především z toho důvodu, že na základě velkého rozsahu knihovního fondu je KVKL schopna uspokojit požadavky svých uživatelů. Navíc představuje příspěvek na provoz od zřizovatele výrazně nejvyšší výnosovou položku, z které by měla být značná část použita právě na nákup akvizice. Ve skutečnosti však největší část příspěvku spolknou mzdové náklady či odpisy.

Neustálý růst nákladové části rozpočtu je způsoben především nepřetržitou stoupající cenou veškerých vstupů, jakými jsou např. práce, materiál, energie atd. Nejvyšší nákladovou položkou jsou osobní náklady zahrnující mzdové náklady, jejichž růstu se skutečně vyhnout nelze. Tento druh nákladů nemá knihovna možnost snížit. Důvodem je stálý tlak na růst mezd a životní úroveň občanů, dále jsou to zákony upravující mzdy zaměstnanců veřejného sektoru, podle kterých se KVKL musí řídit. Co se týče ostatních nákladových položek, spotřeba materiálu či nákup služeb, ty se v praxi taktéž nedají redukovat. Energetické a ostatní služby jsou poskytovány soukromým sektorem, který realizuje své obchody za tržní ceny, jejichž růst je v dnešní době samozřejmý. Fungující instituce může jen těžko omezit spotřebu elektrické energie či např. služby telekomunikací. Poslední významnou položku nákladů tvoří odpisy, bez kterých by

nebylo v dnešní době možné vést účetnictví. Můj celkový závěr týkající se zhodnocení nákladové části rozpočtu zní, že v oblasti nákladů není možné v případě KVKL dosáhnout úspor. K tomuto tvrzení jsem dospěla po oboustranné diskusi s kompetentními osobami pracujícími v Krajské vědecké knihovně v Liberci.

Pokusím-li se analyzovat protikladnou část rozpočtu, tedy výnosy, zde by se dalo polemizovat o možných variantách, jak zvýšit celkové finanční prostředky pro hospodaření KVKL. Výnosové položky se v podstatě dělí na tržby z prodeje služeb a příspěvky a dotace na provoz. Výše příspěvků na provoz se odvíjí od legislativních změn ve státě, ale také dle již zmíněného postoje zástupců kraje. Kvalitní spoluprací a rozumnými požadavky lze, dle mého názoru, dosáhnout přiměřené hodnoty příspěvků. U tržeb z vlastní činnosti, které zdaleka nedosahují tak závratných částek jako příspěvky na provoz, je taktéž možné realizovat vyšší finanční obnosy. Prostředkem pro zvýšení vlastních výnosů je především zvyšování poplatků čtenářských, sankčních či za ostatní služby. Zpočátku by se knihovna mohla setkat s nevolí veřejnosti, ovšem stále by se pro čtenáře jednalo o výhodnou formu, jak potřebné knihy získat. V březnu letošního roku již došlo k navýšení sankčních poplatků za pozdní vrácení dokumentů. Ceny účtované za pozdní vrácení jsou k nalezení pod přílohou č. 9. Poslední variantou, která může přispět ke zvýšení výnosů, jsou dotace. Zdoluhavý způsob, jak získat účelovou dotaci v rámci různorodých projektů, je popsán v teoretické i praktické části, faktem zůstává, že se jedná o položky nezanedbatelné a především realizovatelné. Rozhodne-li se KVKL zapojit a podá žádost o dotaci, má celkem reálné šance, že potřebnou dotaci získá. Jedná se pochopitelně o metodu náročnou na administrativu a účetní vedení, zároveň ale také přinášející nezbytné finanční prostředky.

Po několika konzultacích, při kterých jsem měla možnost zeptat se přímo pracovníků KVKL, mi nezbývá než konstatovat, že požadavky či dokonce přání knihovny jsou pouze otázkou lidské přístupnosti a pochopení. Knihovně tedy nezbývá, než každý rok připravovat možné varianty rozpočtu ke schválení a znovu se pouštět do žádostí o dotace, aby mohla co nejefektivněji použít získané finanční prostředky.

4. ZÁVĚR

Tématem mé bakalářské práce je problematika financování Krajské vědecké knihovny v Liberci. Velkou změnu v oblasti financí přinesl v roce 2000 nový zákon č. 157 Sb., o přechodu některých věcí, práv a závazků z majetku ČR do majetku krajů. Dle tohoto zákona se zřizovatelem krajských knihoven stávají jednotlivé kraje, kterým knihovny každoročně předávají ke schválení několik variant rozpočtu. Jako cíl své práce jsem si stanovila analyzovat finanční situaci KVKL a pokusit se navrhnout možná řešení, jak by mohla KVKL získávat více prostředků.

Teoretická část vymezuje postavení knihoven ve veřejné sféře a také definuje statky, které knihovna poskytuje. Větší pozornost byla věnována krajským knihovnám a jejich funkci s systému knihoven. V praktické části jsem se zaměřila na údaje získané z jednotlivých výkazů. Rozpracovala jsem rozvalu majetku a zdrojů krytí KVKL a rozpočty za roky 2001 až 2004 včetně prognózy na letošní rok. Soustředila jsem se především na vývoj nákladových a výnosových položek, které nejlépe vystihují hospodaření knihovny. Díky poskytnutým rozpočtům jsem došla k závěru, že nejvyšší nákladovou položkou jsou mzdy, dále odpisy a mezi posledními položkami je nákup akvizice, který by, dle mého názoru, měl být upřednostněn. Na opačné straně rozpočtu jsou na samém vrcholu pyramidy příspěvky od zřizovatele, následují dotace a poslední místo zauímají tržby z vlastní činnosti. KVKL se každoročně snaží o dosažení vyšších výnosů, které lze získat např. zvýšením sankčních poplatků, podáním žádostí o dotace či dobrou spoluprací s Krajským úřadem v Liberci. Domnívám se, že cíle, který jsem si v úvodu mé práce zvolila, se mi podařilo dosáhnout a že navržené možnosti jsou reálné a uskutečnitelné.

Po závěrečné rekapitulaci zjištěných údajů bych ráda připomněla, že v případě financování neziskových organizací hrají vždy velmi důležitou roli lidské a politické faktory. Nemá-li osoba odpovědná za získávání finančních prostředků pro hospodaření dané organizace dobré vztahy a smýšlení v souladu s nadřízenými institucemi, značně klesají její možnosti pro obdržení požadovaných finančních příspěvků a dotací. Zhodnotím-li situaci Krajské vědecké knihovny v Liberci, v současné době dochází mezi zástupci knihovny a odboru kultury Krajského úřadu v Liberci k plné spolupráci. Odbor

kultury, pod něž knihovna spadá, vyvíjí maximální snahu za prosazení nároků KVKL v rámci kraje. Ekonomický úsek KVKL je tedy momentálně s kooperací s nadřízenými institucemi velice spokojen.

Na základě shrnutých možností a návrhů v předchozí kapitole, jak získávat a užívat získané peníze, mohu pouze konstatovat, že hospodaření veřejných institucí vůbec není záviděníhodné a jednoduché. Podle mého názoru čeká Krajskou vědeckou knihovnu i do budoucna každoroční boj o získání potřebných financí na pokrytí svých nároků a nároků klientů. Doufejme jen, že se budou pracovníci ekonomického úseku i nadále setkávat s dobrou spoluprací a pochopením, díky kterým bude KVKL schopna stále plně uspokojovat požadavky široké veřejnosti.

Literatura:

- [1] PEKOVÁ, J. a PILNÝ, J. **Veřejná správa a finance**. 1. vyd. Praha: Codex Bohemia, s. r. o., 1998. ISBN 80-85963-85-X.
- [2] PEKOVÁ, J. **Veřejné finance: úvod do problematiky**. 1. vyd. Praha: Codex Bohemia, s. r. o., 1999. ISBN 80-85963-88-4.
- [3] HAMERNÍKOVÁ, B. **Veřejné finance**. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, a. s., 2003. ISBN 80-7187-050-1.
- [4] SAMUELSON, P. A. a NORDHAUS, W. D. **Ekonomie**. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1991. ISBN 80-205-0192-4.
- [5] HAMERNÍKOVÁ, B. a KUBÁTOVÁ, K. **Veřejné finance – učebnice**. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, s. r. o., 2000. ISBN 80-902752-1-4.
- [6] Zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb.
- [7] PEKOVÁ, J. **Finance územní samosprávy – územní aspekty veřejných financí**. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, a. s., 1995. ISBN 80-7187-024-2.
- [8] JACKSON, P. M., a BROWN, C. V. **Ekonomika veřejného sektoru**. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. ISBN 80-86432-09-2.
- [9] internetové stránky: www.mkcr.cz
- [10] GILL, P. a kol. **Služby veřejných knihoven**. 1. vyd. Praha: Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR, 2002. ISBN 80-85851-14-8.
- [11] Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů.
- [12] KUBÍČEK, J. **Knihovny současnosti 2004**. 1. vyd. Brno: Sdružení knihoven ČR, 2004. ISBN 80-86249-30-1.
- [13] Nařízení vlády č. 288/2002 Sb., kterým se stanoví pravidla poskytování dotací na podporu knihoven.
- [14] Metodický pokyn Ministerstva kultury ČR k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území České republiky.
- [15] internetové stránky: www.kvkl.cz
- [16] Nařízení vlády č. 330/2003 Sb., o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě.

- [17] MUSGRAVE, R. A., a MUSGRAVEOVÁ, P. B. **Veřejné finance v teorii a praxi.** 1. vyd. Praha: Management Press, 1994. ISBN 80-85603-76-4.
- [18] internetové stránky: www.podnikame.cz
- [19] internetové stránky: www.mpsv.cz
- [20] KRBOVÁ, J. **Vybrané obory kultury a masmédií.** 1. vyd. Praha: VŠE, 2002. ISBN 80-245-0287-9.
- [21] MUSGRAVE, R. A. **The theory of public finance: a study in public economy.** New York: McGraw-Hill, 1959.

Příloha č. 1: Obsah žádosti o poskytnutí dotace

Žádost o poskytnutí dotace obsahuje:

- a) název nebo obchodní firmu provozovatele knihovny, identifikační číslo, sídlo a právní formu, jde-li o právnickou osobu,
- b) jméno, popřípadě jména a příjmení provozovatele knihovny, místo trvalého pobytu a identifikační číslo, pokud bylo přiděleno, jde-li o fyzickou osobu,
- c) jméno, popřípadě jména a příjmení osob, které jsou statutárním orgánem nebo členy statutárního orgánu, je-li provozovatel knihovny právnickou osobou,
- d) bankovní spojení,
- e) daňové identifikační číslo provozovatele knihovny,
- f) telefonní a faxové číslo, popřípadě elektronickou adresu,
- g) popis činnosti nebo projektu, na které je dotace žádána (dále jen "projekt"), včetně termínu a místa jeho realizace a popisu dosavadního zabezpečení činnosti, na kterou je dotace požadována,
- h) požadovanou výši dotace.

Příloha k žádosti o poskytnutí dotace obsahuje:

- a) podrobný rozpočet projektu,
- b) prohlášení o výši finanční spoluúčasti provozovatele knihovny na realizaci projektu,
- c) prohlášení provozovatele knihovny o splnění podmínek.

Zdroj: Nařízení vlády č. 288/2002 Sb., kterým se stanoví pravidla poskytování dotací na podporu knihoven

Příloha č. 2: Veřejné knihovnické a informační služby

Veřejné knihovnické a informační služby spočívají ve:

- a) zpřístupňování knihovních dokumentů z knihovního fondu knihovny nebo prostřednictvím meziknihovních služeb z knihovního fondu jiné knihovny,
- b) poskytování ústních bibliografických, referenčních a faktografických informací a rešerší,
- c) zprostředkování informací z vnějších informačních zdrojů, zejména informací ze státní správy a samosprávy,
- d) umožnění přístupu k vnějším informačním zdrojům, ke kterým má knihovna bezplatný přístup, pomocí telekomunikačního zařízení.

Veřejné knihovnické a informační služby je provozovatel knihovny povinen poskytovat bezplatně, s výjimkou:

- a) zpřístupňování knihovních dokumentů z knihovního fondu knihovny, které mají povahu rozmnoženin zvukového či zvukově obrazového záznamu,
- b) zpřístupňování knihovních dokumentů z knihovních fondů jiných knihoven zprostředkováním jejich rozmnoženin v rámci meziknihovních reprografických služeb,
- c) zpřístupňování knihovních dokumentů z knihovních fondů knihoven v rámci mezinárodních meziknihovních služeb.

Zdroj: Zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb

Příloha č. 3: Vymezení pojmu meziknihovní služby

Pokud v knihovním fondu knihovny není knihovní dokument, jehož zpřístupnění si její uživatel vyžádal, má provozovatel této knihovny (dále jen "žádající knihovna") povinnost v rámci meziknihovních služeb požádat provozovatele jiné knihovny o zprostředkování tohoto knihovního dokumentu, popřípadě o poskytnutí informace o něm (dále jen "dožádaná knihovna"). Dožádaná knihovna je povinna žádající knihovně pro jejího uživatele knihovní dokument ze svého knihovního fondu zprostředkovat tak, že požadovaný knihovní dokument žádající knihovně zapůjčí nebo jí poskytne jeho kopii, popřípadě jí poskytne informace, kde se požadovaný knihovní dokument nalézá. Pokud je žádost o zprostředkování knihovního dokumentu vyřízena jeho zapůjčením, je žádající knihovna povinna vrátit zapůjčený knihovní dokument dožádané knihovně v dohodnuté lhůtě a odpovídajícím stavu. Po dobu výpůjčky knihovního dokumentu nese odpovědnost za jeho poškození nebo ztrátu.

Meziknihovní výpůjční a informační služby je knihovna povinna poskytovat bezplatně. Za poskytnutí kopie knihovního dokumentu v rámci meziknihovních reprografických služeb může dožádaná knihovna požadovat úhradu vynaložených nákladů. Provozovatelé knihoven mohou požadovat úhradu nákladů na dopravu knihovního dokumentu.

Zdroj: Zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb

Příloha č. 4: Zřizovací listina KVKL

Zřizovací listina

Krajská vědecká knihovna v Liberci, příspěvková organizace

1. Na základě zákona č. 157/2000 Sb., o přechodu některých věcí, práv a závazků z majetku České republiky do majetku krajů ze dne 18. května 2000 a dnem nabytí účinnosti rozhodnutí č. j. 10 468/2001 vydaného Ministerstvem kultury ČR, tj. dnem 1. 7. 2001 se stala státní příspěvková organizace Státní vědecká knihovna v Liberci příspěvkovou organizací Libereckého kraje.
2. Zastupitelstvo Libereckého kraje dle ustanovení zákona č. 129/2000 Sb., o krajích a podle ustanovení § 23, 27 zák. č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů, schvaluje tuto zřizovací listinu v plném znění:

Článek I. Zřizovatel

Název zřizovatele: Liberecký kraj
Sídlo zřizovatele: U Jezu 642/2a, 461 80 Liberec 2
IČO zřizovatele: 70891508
(dále jen zřizovatel)

Článek II. Název a sídlo příspěvkové organizace

Název organizace: Krajská vědecká knihovna v Liberci, příspěvková organizace
Sídlo organizace: Rumjancevova 1362/1, 460 53 Liberec 1
IČO zřizovatele: 00083194
Právní forma: Příspěvková organizace
(dále jen organizace)

Článek III. Vymezení účelu a předmětu činnosti

1. Organizace je veřejnou knihovnou s univerzálními fondy ve smyslu platných legislativních norem. Je součástí národního systému knihoven vykonávající koordinační, odborné, informační, vzdělávací, analytické, výzkumné, metodické a poradenské činnosti a zároveň je střediskem knihovnických, bibliografických, informačních, vzdělávacích a kulturních služeb pro území Libereckého kraje.

2. Organizace je institucí veřejného zájmu. Svými službami a zpřístupňováním knihovních a informačních fondů a informačních zdrojů zajišťuje organizace právo občanů na informace a zjišťuje jim rovný a neomezený přístup k těmto informacím.
3. Organizace plní dle svých možností v místě svého sídla funkci základní knihovny.
4. Organizace shromažďuje, zpracovává, uchovává, zpřístupňuje a prezentuje knihovní fondy a nosiče informací všemi dostupnými a zákonnými normami přípustnými způsoby.
5. Veřejné knihovnické a informační služby poskytuje organizace zejména tím, že:
 - zpřístupňuje všechny své knihovní fondy přímým prezenčním nebo absenčním půjčováním i prostřednictvím vnitrostátní i mezinárodní meziknihovní výpůjční služby
 - poskytuje uživatelům bibliografické, referenční a faktografické informace
 - zprostředkovává uživatelům informace z vnějších informačních zdrojů, zejména informace ze státní správy a samosprávy
 - umožňuje uživatelům přístup k vnějším informačním zdrojům pomocí telekomunikačního zařízení
6. Při shromažďování dokumentů a informací se zaměřuje na:
 - a) systematické doplňování tištěné produkce a všech nosičů informací povinným výtiskem, rovněž nákupy, dary a výměnou, včetně mezinárodní výměny publikací v souladu s Úmluvou o mezinárodní výměně publikací, a s ohledem na potřeby uživatelů, prezentaci a ochranu univerzálního fondu domácí i zahraniční produkce,
 - b) evidenci, zpracování a archivaci povinného výtisku příslušných dokumentů, doplňování krajské produkce včetně dokumentů o kraji a děl regionálních autorů, pocházejících z oblasti působnosti organizace a to v kontextu ekonomického, sociálního, kulturního i historického vývoje Libereckého kraje, organizace shromažďuje germanika z českých zemí (tzv. sudetika), judaika a literaturu v rodném jazyce menšin kraje, produkci oborů profilující kraj (např. textil, textilní průmysl, sklo, bižuterie, sklářský průmysl),
 - c) vytváření databází, zpřístupňování a prezentaci vlastních i získaných veřejně přístupných databází.
7. Organizace orientuje své služby na uživatele všech věkových kategorií, a to i v součinnosti s ostatními kulturními a vzdělávacími institucemi v kraji.
8. Organizace se podílí na vědeckovýzkumné činnosti v oblasti knihovnictví a veřejných informačních služeb a na průzkumové, studijní a rozborové činnosti knihoven. Spolupracuje s Národní knihovnou ČR, ostatními krajskými a ústředními oborovými knihovnami při zpracování národní bibliografie a souborného katalogu.
9. Organizace plní regionální funkci a vykonává další činnosti na úrovni kraje:
 - a) koordinuje plnění regionálních funkcí vybraných základních knihoven v kraji,
 - b) je krajským centrem poradenských, vzdělávacích a technických služeb pro knihovny všech typů,

- c) řeší i ve spolupráci s knihovnami kraje zásadní teoretické i praktické otázky v oblasti informačních služeb, knihovnictví a bibliografie z hlediska potřeby a požadavků veřejnosti a specializace organizace,
 - d) je koordinačním centrem ediční knihovnické a bibliografické činnosti v kraji, zpracovává a vydává knihovnické a informační publikace, vydává a veřejně šíří neperiodické publikace (ve smyslu zákona č. 37/1995 Sb.) související poskytováním veřejných knihovnických a informačních služeb,
 - e) je krajským a regionálním databázovým a informačním centrem, zprostředkovává informace z vnějších informačních zdrojů, zejména informací státní správy a samosprávy, umožňuje přístup k placeným vnějším informačním zdrojům pomocí telekomunikačních zařízení
 - f) je krajským centrem meziknihovnických služeb,
 - g) vytváří krajské souborné katalogy knih a dalších dokumentů ze souboru různých institucí.
10. Organizace poskytuje další služby při naplňování hlavního účelu, ke kterému byla zřízena, zejména poskytuje nebo zprostředkovává kopie knihovních dokumentů, prodej publikací, zajištění provozu veřejně přístupných prostor.
11. Organizace vydává knihovní řád, v němž stanovuje podrobnosti poskytování knihovnických a informačních služeb.

Článek IV. Statutární orgán

1. Statutárním orgánem organizace je ředitel jmenován a odvoláván z funkce Radou Libereckého kraje.
2. Ředitel jmenuje a odvolává svého zástupce, kterým je zastupován v době své nepřítomnosti v plném rozsahu práv i povinností. Ředitel jedná jménem organizace samostatně a podepisuje za organizaci tak, že k jejímu napsanému nebo vytištěnému názvu připojí svůj vlastnoruční podpis.
3. Ředitel plní úkoly vedoucího organizace a je oprávněn ve všech věcech jednat jejím jménem. Ředitel odpovídá za celkovou činnost a hospodaření organizace. Ředitel řídí organizaci v souladu s obecně platnými právními předpisy a zřizovací listinou.
4. Ředitel vydává organizační řád, pracovní řád a další vnitřní předpisy organizace.
5. Ředitel zřizuje dle potřeby své poradní orgány a pracovní komise k zajištění plnění úkolů organizace.
6. Ředitel může ve výjimečných případech rozhodnout o bezplatném vstupu veřejnosti do knihovny a bezúplatném poskytnutí služeb.

Článek V. Vymezení majetku

1. Organizace hospodaří s majetkem ve vlastnictví zřizovatele, který se organizaci předává do správy k zajištění hlavního účelu a k zabezpečení činností, pro které je zřízena. Majetek kraje svěřeným organizaci do správy je i majetek pořízený organizací od 1. 7. 2001 během její existence.
2. Organizace spravuje majetek nemovitý i movitý včetně zvláštního druhu majetku, kterým jsou knihovní fondy. Evidence knihovních fondů je vedena ve formě přírůstkového seznamu a jeho fyzická revize podléhá příslušné legislativní normě.
3. Seznam nemovitého a přehled movitého majetku je uveden v přílohách č. 1 a 2, které jsou nedílnou součástí této zřizovací listiny. Podrobný seznam je součástí samostatného protokolu.

Článek VI. Vymezení majetkových práv a povinností

1. Organizace má při hospodaření s majetkem ve vlastnictví zřizovatele **tato práva**:
 - a) Majetek spravovat a efektivně využívat zejména k zajištění hlavního účelu a předmětu činnosti, pro které bylo zřízeno.
 - b) Nakládat s movitým majetkem v rámci předmětu činnosti a v rámci povolené doplňkové činnosti, vymezené v této zřizovací listině.
 - c) Nakládat se svěřeným movitým majetkem jen se souhlasem zřizovatele, přesáhne-li pořizovací cena tohoto majetku 100.000,-- Kč.
 - d) Nemovitý majetek, který se stane pro organizaci nepotřebným a nebude využit pro vymezený účel a předmět činnosti, po projednání se zřizovatelem bude organizací vrácen zřizovateli.
 - e) Nemovitý majetek lze pronajímat bez souhlasu zřizovatele a maximální délce jeden rok.
 - f) Použití výnosů z majetku bude specifikováno zvláštním předpisem.
2. Organizace má při hospodaření se svěřeným majetkem zejména **tyto povinnosti**:
 - a) Majetek zajistit, sepsat, ocenit a vést v předepsané evidenci a účetnictví.
 - b) Pečovat o svěřený majetek a provádět jeho údržbu a opravy.
 - c) Pečovat o využívání majetku k plnění úkolů vyplývajících z předmětu činnosti organizace.
 - d) Chránit majetek před rozkrádáním, poškozením, zničením, ztrátou nebo zneužíváním.
 - e) Využívat právní prostředky k ochraně majetku, v případě vzniku škody na majetku včas uplatňovat právo na náhradu škody proti těm, kteří za škodu odpovídají.
 - f) Pojistit svěřený movitý i nemovitý majetek.
3. V ostatních případech je organizace oprávněna nakládat se svěřeným majetkem jen za předchozího souhlasu zřizovatele.

4. Majetek ve vlastnictví zřizovatele, předaný organizaci do správy, v souladu s ustanovením zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, organizace účetně odepisuje, podle zřizovatelem schváleného odpisového plánu.
5. Odpisy z hmotného a nehmotného dlouhodobého majetku jsou zdrojem investičního fondu. Použit prostředků z tohoto fondu je realizováno v souladu se zákonem č. 250/2000 Sb.

Článek VII. Finanční hospodaření

1. Finanční hospodaření organizace je upraveno platnými právními předpisy.
2. Organizace hospodář s finančními prostředky získanými vlastní činností a s peněžními prostředky přijatými z rozpočtu zřizovatele, s financemi svých fondů, s prostředky získanými z rozpočtů státu, obcí i dalších subjektů, účastí v programech podporujících činnost knihoven, s prostředky získanými doplňkovou činností, s peněžními a věcnými dary od fyzických a právnických osob a s prostředky ze zahraničí.
3. Organizace použije rozpočtových prostředků pouze k účelům, pro něž byly určeny, a to na krytí nezbytných potřeb, na opatření zakládající se na právních předpisech a k zajištění plynulého chodu organizace. Prostředky může čerpat jen do výše stanovené v rozpočtu zřizovatele, a to v mezích závazných ukazatelů a v souladu s věcným plněním. S poskytnutými rozpočtovými prostředky je organizace povinna nakládat tak, aby dosahovala maximálních příjmů a plnila úkoly hrazené z rozpočtu zřizovatele nejhospodárnějším způsobem.

Článek VIII. Doplňková činnost

1. Organizace provozuje se souhlasem zřizovatele doplňkovou činnost v souladu s obecně platnými předpisy, které ji upravují. Výkony, služby a práce produkované v rámci doplňkové činnosti se realizují podle platných cenových předpisů. Zisk dosažený z hospodářské činnosti, po zdanění, použije organizace ke zkvalitnění své hlavní činnosti, pokud zřizovatel nestanoví jinak.
2. Předmětem doplňkové činnosti jsou:
 - grafické práce a kresličské práce
 - pronájem bytových a nebytových prostor
3. Doplňková činnost nesmí narušovat plnění hlavní činnosti organizace a je vedena odděleně.

Článek IX.
Vymezení doby zřízení

Organizace je zřizována na dobu neurčitou.

Článek X.
Závěrečná ustanovení

1. Tato zřizovací listina nabyla platnosti dne 31. 8. 2004 přijetím usnesení č. 215/04/ZK Zastupitelstva Libereckého kraje.
2. S nabytím platnosti této zřizovací listiny pozbývá účinnosti zřizovací listina schválená dne 17. 2. 2004 Zastupitelstvem Libereckého kraje usnesením č. 18/04/ZK
3. Nedílnou součástí této zřizovací listiny jsou přílohy č. 1: Seznam nemovitého majetku, který se předává Krajské vědecké knihovně v Liberci, příspěvkové organizaci do správy, č 2: Přehled movitého majetku, který se předává Krajské vědecké knihovně v Liberci, příspěvkové organizaci, do správy.
4. Zřizovací listina nabývá účinnosti dne 31. 8. 2004.

V Liberci dne 22. 9. 2004

za Liberecký kraj RNDr. Pavel Pavlík, hejtmán

Příloha č. 1: Seznam nemovitého majetku, který se předává KVKL, příspěvkové organizaci do správy:

A) Budovy a stavby

1. Budova knihovny, č.p. 1362,č.or. 1, ul. Rumjancevova, Liberec 1
Katastrální úřad Liberec, list vlastnictví č. 953
st. p. č. 526/4 – pozemek jiného vlastníka
st. p. č. 526/6
st. p. č. 528/1
Okres: 3505 Liberec
Obec: 563889 Liberec
Katastrální území: 682039 Liberec
sídlo knihovny, administrativní prostory, prostory pro veřejnost, židovská synagoga
Pořizovací cena: 428 863 426,- Kč
Oprávkový: 4 386 670,- Kč
Zůstatková cena: 424 477 756,- Kč
2. Depozitář knihovny, č.p. 254, Mníšek u Liberce
Katastrální úřad Liberec, list vlastnictví č. 52
st. p. č. 293
Okres: 3505 Liberec
Obec: 564232 Mníšek
Katastrální území: 697605 Mníšek u Liberce
depozitní sklad knih
Pořizovací cena: 2 804 000,- Kč
Oprávkový: 1 377 742,- Kč
Zůstatková cena: 1 426 258,- Kč

Celkem pořizovací cen budov:

431 667 426,- Kč

B) Pozemky:

1. Katastrální úřad Liberec, list vlastnictví č. 953
Obec: 563889 Liberec
Katastrální území: 682039 Liberec
st. p. č. 526/6, zastavěná plocha a nádvoří
Výměra: 4 m²
Evidenční hodnota: 9 600,- Kč
2. Katastrální úřad Liberec, list vlastnictví č. 953
Obec: 563889 Liberec
Katastrální území: 682039 Liberec
st. p. č. 528/6, zastavěná plocha a nádvoří
Výměra: 1456 m²
Evidenční hodnota: 3 494 400,- Kč

3. Katastrální úřad Liberec, list vlastnictví č. 953
Obec: 563889 Liberec
Katastrální území: 682039 Liberec
st. p. č. 526/3, ostatní plocha, jiná plocha
Výměra: 89 m²
Evidenční hodnota: 62 300,- Kč
4. Katastrální úřad Liberec, list vlastnictví č. 953
Obec: 563889 Liberec
Katastrální území: 682039 Liberec
st. p. č. 528/2, ostatní plocha, jiná plocha
Výměra: 692 m²
Evidenční hodnota: 484 400,- Kč
5. Katastrální úřad Liberec, list vlastnictví č. 52
Obec: 564231 Mníšek
Katastrální území: 697605 Mníšek u Liberce
st. p. č. 293, zastavěná plocha a nádvoří, ochrana přírody
Výměra: 276 m²
Evidenční hodnota: 138 000,- Kč

Evidenční hodnota pozemků:

4 188 700,- Kč

Příloha č. 2: Přehled movitého majetku, který se předává KVKL, příspěvkové organizaci do správy:

1. Drobný dlouhodobý nehmotný majetek (018 + 078)

Pořizovací cena:	107 745,- Kč
Oprávky:	107 745,- Kč
Zůstatková cena:	0,- Kč

2. Ostatní dlouhodobý nehmotný majetek (019 + 079)

Pořizovací cena:	0,- Kč
Oprávky:	0,- Kč
Zůstatková cena:	0,- Kč

3. Samostatné movité věci a soubory movitých věcí (022 + 082)

Pořizovací cena:	103 402 890,- Kč
Oprávky:	8 618 034,- Kč
Zůstatková cena:	94 784 856,- Kč

4. Drobný dlouhodobý hmotný majetek (028 + 088)

Pořizovací cena:	3 111 444,- Kč
Oprávky:	3 111 444,- Kč
Zůstatková cena:	0,- Kč

5. Umělecká díla

Pořizovací cena:	3 349 750,- Kč
------------------	----------------

Příloha č. 8 : Právo povinného výtisku

Právo povinného výtisku má knihovna u periodických a neperiodických publikací. KVKL právo povinného výtisku pouze na publikace periodické.

Zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon)

Pro účely tohoto zákona se rozumí periodickým tiskem noviny, časopisy a jiné tiskoviny vydávané pod stejným názvem, se stejným obsahovým zaměřením a v jednotné grafické úpravě nejméně dvakrát v kalendářním roce. Vydavatelem je fyzická osoba nebo právnická osoba, která vydává periodický tisk. Vydavatel je povinen bezplatně na svůj náklad z každého vydání periodického tisku do 7 dnů ode dne jeho vydání zajistit dodání stanoveného počtu výtisků (dále jen "povinný výtisk") těmto příjemcům:

- a) 2 povinné výtisky Národní knihovně České republiky,
- b) 1 povinný výtisk Moravské zemské knihovně v Brně,
- c) 1 povinný výtisk knihovně Národního muzea v Praze,
- d) 1 povinný výtisk ministerstvu,
- e) 1 povinný výtisk Parlamentní knihovně,
- f) 1 regionální povinný výtisk příslušné státní vědecké knihovně,
- g) 1 regionální povinný výtisk Městské knihovně hlavního města Prahy,
- h) 1 povinný výtisk periodického tisku, který je vydavatelem určen pro nevidomé nebo slabozraké, Knihovně a tiskárně pro nevidomé K. E. Macana v Praze.

Zákon č. 37/1995 Sb., o neperiodických publikacích

Pro účely tohoto zákona neperiodické publikace jsou rozmnoženiny literárních, vědeckých a uměleckých děl určené k veřejnému šíření, které jsou vydávány jednorázově, popřípadě nejvýše jednou ročně anebo po částech i častěji, tvoří-li obsahově jeden celek.

Příloha č.9: Zvýšené sankční poplatky

ZVÝŠENÍ SANKČNÍCH POPLATKŮ ZA POZDNÍ VRÁCENÍ DOKUMENTŮ

platné od 1. března 2005

*zpozdné** - za **1 dokument a 1 provozní den překročení** řádné výpůjční lhůty

1,- Kč

- k poplatku za pozdní vrácení se připočítává manipulační *poplatek za upomínání* v následujících termínech a částkách:

- 1. upomínka - 15. den po překročení výpůjční lhůty **10,- Kč**
- 2. upomínka - 45. den po překročení výpůjční lhůty **20,- Kč**
- 3. upomínka (advokátní)** - 60. den po překročení výpůjční lhůty **100,- Kč**

Děti do 15 let

zpozdné - za **1 dokument a 1 provozní den překročení** řádné výpůjční lhůty **0,50,- Kč**

Poplatek za upomínání (termíny viz výše):

- 1., 2. upomínka **0,- Kč**
- 3. upomínka (advokátní) - 60. den po překročení výpůjční lhůty **30,- Kč**

Zvukové dokumenty

zpozdné - za **1 dokument a 1 provozní den překročení** řádné výpůjční lhůty **8,- Kč**

Poplatek za upomínání

- 1. upomínka - 8. den po překročení výpůjční lhůty **10,- Kč**
- 2. upomínka - 15. den po překročení výpůjční lhůty **20,- Kč**
- 3. upomínka (advokátní) - 22. den po překročení výpůjční lhůty **30,- Kč**

Příloha č. 9: Zvýšené sankční poplatky

(od 1. března 2005)